

III
21 592

66

N. P. ROMANESCU

CĂTRE

ALEGATORII CRAIOVENI

CUM MI-AM INDEPLINIT MANDATUL

DE

DEPUTAT

CRAIOVA.

TIPOGRAFIA N. I. MACAVEI

1892

581.
N. P. ROMANESCU

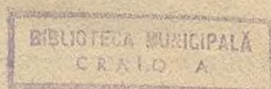
CĂTRE

ALEGATORII CRAIOVENI

CUM MI-AM INDEPLINIT MANDATUL

DE

DEPUTAT

CRAIOVA.

TIPOGRAFIA N. I. MACAVEL.

1892

Mulțumindu-vă din totă inima pentru încrederea pe care mi-ați arătat-o, vă rămân adânc recunoscător că mi-ați înlesnit ocazia de a fi pe cât s'a putut folositor țării și ve rog a primi încredințarea sentimentelor de frățească iubire și de nestrămutat devotament pe care vi-le păstrează

Alesul D-stră.

N. P. ROMANESCU.

N. P. ROMANESCU

Iubiți Concetățeni,

De câte ori mi-ați facut onórea să'mi încredințați mandatul de deputat, mi-am impus regula nestrămutată să fiu în continue legături de idei cu d-vóastră, pentru ca, cunoscându-vă mai bine și mai de aproape dorințele, să pot mai cu folos lucra pentru aducerea lor la îndeplinire.

Iar, după expirarea mandatului, am avut tot-d'auna grijă să vă fac o amănunțită dare de seamă despre lucrările la care am luat parte, pentru ca să puteți vedea în ce mod am înțeles a 'mi face datoria.

Următor deprinderii din trecut, socotesc că este de cuviință să public astă-zî câte-va din discursurile ce am rostit în scurta legislatură a Camerii trecută, în care am năzuit a susține câte-va idei de organizație a Statului nostru.

Frământările dintre diferitele grupuri conservátore, care au avut ca rezultat final dizolvarea Parlamentului, nu puțin au zădărnicit încercările de lucrare mai serióasă și de organizație în cursul singurii sesiuni a Camerii trecute. Totuși, nădăjduiesc că am izbutit a strecura câteva idei, fie cu ocazia discuției bugetelor, fie cu aceea a discuției tarifului autonom, — idei menite, cred, să dea mai târziu roade într-o temeinică și spornică îndrumare a activității poporului nostru.

Reorganizarea Invățământului Public

Neprezentându-se încă nici o lege generală a instrucțiunii publice, m'am folosit de prilejul discuțiunii bugetelor pentru ca să expun, de și nu dezvoltate pe larg, câte-va din ideile ce am asupra reorganizării învățământului, rezervându-mi, negreșit, dreptul de a reveni mai târziu asupra lor și a le da totă dezvoltarea care li se cuvine.

Chestiunile pe care le-am atins în discursurile mele, cu ocazia discuției bugetare, privesc:

introducerea în scolile primare a unui nou material didactic, în sensul de a ajuta învățământul intuitiv;

transformarea școlii primare sătească și urbană, cerând introducerea lucrărilor manuale, — idee de care m'am ocupat în discursurile privitoare la lucrările manuale în scolile normale de învățători la lucrările manuale în scolile normale de institutori și la înființarea atelierului școlar la orfelinatul de la Ter;

reorganizarea azilului Elena Doamna și crearea unui nou tip de școală primară de fete.

Materialul didactic în scoalele primare.

(Discurs ținut în ședința de la 25 Iunie 1891).

În toate statele, bărbații cari au grijă de viitorul țării lor se ocupă cu multă sârguință de reformele școlare; iar pretutindeni toți par a înțelege din ce în ce mai mult că școala nouă, școala adevărată nu se mai poate baza numai pe carte și toți pun silințele lor ca în școala de azi învățământul să fie mai practic, mai real, mai natural.

Ideea care presidă la reorganizarea școlii actuale, la modificările ce ea trebuie să primăască, este ca copilul să capete cunoștințe cât se va

putea mai în raport cu lumea în care trăiește. Ideea nu e nouă, de ore-ce datează de mai bine de patru veacuri. Dar evoluțiunea ei, cum vedeți, a fost din nenorocire foarte înceată, și aplicația ei d'abia de câți-va ani e mai pe deplin încercată.

În zilele noastre, un spirit eminent între toate, filosoful englez Herbert Spencer, a reluat — după atâția alții, după Pestalozzi și Froebel mai cu seamă — ideea fecundă a reorganizării școlii, tratând-o cu măiestrie în cartea sa despre educațiune. Spencer zice că înstrucțiunea și educațiunea trebuie să prepare pe om ca să trăiască din viața complexă; pentru acesta trebuie ca el să învețe lucrările care îi sunt mai utile, acele lucrări care să îi permită să se dirijeze mai lesne în diferitele ramuri ale activității sale; și Spencer observă că, în cele mai multe cazuri, cunoștințele științifice sunt mai de folos omului.

Dar pentru căpătarea acestor cunoștințe, mijlocul cel mai nemerit este experiența. Experiența este condițiunea de a fi a ori-cărei cunoștințe, cum zice Kant.

De aci nevoia de a face ca metoda în învățământ să urmeze principiile naturale, să aibă la bază observațiunea și realitatea concretă; de aci necesitatea ca ea să fie intuitivă, adică să facă apel la toate mijlocele materiale, de natură a înlesni copilului cunoștința noțiunilor ce i se predau.

Ast-fel, calea cea veche a învățământului pe slovă, a învățământului care consistă a impune copilului, învățate pe din afară, definițiuni abstracte, care îi par taine nedeshușite, această cale e cu totul abandonată astăzi; se cere ca abstracțiunile făcute gata, ca cunoștințele pe cari nici le-a simțit, nici le-a cugetat, să nu mai împovăreze memoria copilului, ci trecând de la fenomenele concrete care îi sunt familiare la cunoștințele abstracte pe cari omul le-a tras din aceste fenomene, să fie conținut deprins — în limita inteligenței sale — a lega teoria de practică, a cugeta, a-și forma judecata și a exprima ceea ce a simțit și a cugetat.

Dar, spre a ajunge la acest rezultat, ce mijloc de acțiune se presintă mai natural? Neapărat, simțurile.

Trebuie, deci, să ne adresăm simțurilor copilului: să introducem în școală ceea ce Elvețianii chiamă *exercițiu prin intuițiune*; Germanii, *învățământ prin aspect*; Francezii, *lecțiuni asupra lucrurilor*: *leçons de choses*.

Aceste „leçons de choses” sunt lecțiuni făcute asupra unor obiecte naturale, sau fabricate și alese din acele care servesc în de obște la trebuințele omului. Pentru predarea acestor lecțiuni este nevoie, dar, de colecțiuni de obiecte, de mici muzee școlare. Este indispensabil ca lucrul despre care vorbește profesorul să treacă pe sub ochii copilului; trebuie ca elevul să poată să vadă, să pipăie, să măsoare, să compare lucrul care face obiectul lecției.

Aşa, de exemplu, dacă profesorul ar face un curs despre grâu, despre în, despre cânepă sau lână, despre piei, şi ar voi să arate aceste lucruri în toate formele lor, în toate stările de transformare industrială, unde ar putea găsi toate obiectele ca să poată face demonstraţiunile necesare, dacă nu în aceste colecţiuni de lucruri, în aceste muzee şcolare?

D-lor, 'mi permit a insista, acest învăţământ real, cum pentru prima dată l-a chemat Erasm, sau mai bine experimental, cum ar trebui să i se zică, întemeiat pe cunoştinţe căpătate prin studiul obiectelor, al lucrurilor, are multe şi preţioase avantaje. Excitând curiozitatea copilului, deşteptând spiritul lui de observaţie, de cercetare, el îl deprinde a vedea bine, a cugeta, a compara, şi îi face ast-fel de o dată educaţiunea şi a simţurilor şi a inteligenţei, împuternicindu-i memoria, formându-i judecata, dezvoltându-i imaginaţiunea; în fine, impresionând această din urmă facultate, el poate porni şi hotărî în copil ver-o înclinaţiune, ver-o dispoziţiune specială pentru cutare orî cutare profesiune sau industrie.

Dar, spre a obţine rezultatele nepreţuite ce procură această fecundă metodă de învăţământ experimental, e absolut indispensabil de a da profesorilor materialul necesar, e absolut indispensabil de a înzestra, dacă nu fie-ce clasă, cel puțin fie-ce şcoală primară cu colecţiuni de lucruri, cu muzee şcolare.

Până azi, d-lor, la noi nu s'a făcut cu deservăşire nimic în acest sens. Ne-am mulţumit să vorbim şi să scrim despre metoda intuitiv, şi atâta tot. Singură comuna Craiova a arătat ore-carî veleităţi de a se ocupa de această importantă chestie, răspândind tablouri de intuiţiune şi colecţiuni de obiecte pe la câte-va şcoli. (1)

Afară de acest rar exemplu, aş putea afirma cu siguranţă că de veţi intra în şcolile noastre primare, din ori-ce parte a ţerei, nu veţi găsi, ca material didactic, de cât câte-va hărţi geografice, pe alocurea, câte un tablou pentru demonstrarea sistemului metric, şi multe, foarte multe tablouri, aşa zise istorice, reprezentând scene din Biblie, interesante pôte pentru a cunoşce istoria poporului lui Israel, dar care nu pot absolut servi întru nimic la aplicarea naturală, raţională şi progresivă a învăţământului aşa cum suntem datorî să-l reclamăm azi, care nu pot ajuta cătuşi de puţin la dezvoltarea integrală şi armonică a facultăţilor tinerilor Români.

1). În călătoriile ne care le-am făcut, în diferiţi ani, ca să studiez chestiile şcolare, am rugat pe editorii cei mari din Paris, d-nii Hachette şi Delagrave, să bine-voiască a trimite câte-va colecţii şi tablouri de învăţământ intuitiv spre a fi consultate şi studiate de membrii consiliului comunal şi de profesorii din Craiova şi a le înlesni ocazia d'a putea să le apreneze totă utilitatea şi d'a putea să aleagă între diferitele specimene ce trebuiesc introduse în şcolile noastre. Am şi oferit atunci, în şedinţa de la 8 Martie 1888, suma de 1000 lei, suficientă pentru cumpărarea de colecţii şi tablouri arătate de d-nii profesori şi profesore întruniţi în comisiune şi care au cerut aceste colecţii printr'un anume raport. Totuşi, de atunci, chestia a zăcut ast-fel şi de abia anul acesta află că Consiliul comunal s'a hotărî să întrebuinţeze suma dată de mine.

Pe de altă parte, mai multe alte colecţii şi tablouri au fost de-a dreptul introduse de mine în şcoli.

Eu cred că e urgent să începem ceva mai temeinic, mai sănătos în organizarea școlilor noastre primare, și de aceea rog pe d. Ministru a primi propunerea ce am onorea să fac, spre a putea distribui cât de în grabă, anul acesta chiar, câtor-va cel puțin din școlile noastre, materialul didactic trebuitor : ca minunatele colecțiuni franceze ale lui Deyrolle sau Dorangeon, muzeul școlar al doctorului Safray, și câte-va colecțiuni germane și elvețiene. Încă o dată, d-lor, numai cu ajutorul unui asemenea material didactic se va putea întemeia la noi învățământul real, învățământul experimental, ast-fel ca să-și dea toate roțile sale ; și fiți încredințați, d-lor, că, bine și științific întocmit, afară de neasemnitele avantagii ce v'am semnalat, acest învățământ va fi un prețios corolar la toate încercările noastre de a îndruma spre industrii activitățile Românilor, mijlocul cel mai sigur de a da acestor activități un mers regulat și folositor țerei. (Aplause).

Lucrările manuale în școlile normale de învățători.

(Sedința de la 25 Iunie 1891.)

D. N. Romanescu : Eū voiām să fac D-lui raportor și D-lui ministru o simplă întrebare. La capitolul IX, la școlile normale, se văd trecuți «doi maestrii.» Voiū să știū ce sunt acest maestrii, ce însărcinare au?

Este vorba aci de un învățământ serios, metodic, sau maestrii aceștia arată în mod empiric cum trebuie să se execute unele obiecte, utile familiei, ca împletituri de paie și altele?

Dacă este vorba de un asemenea învățământ, eū aş ruga pe D. raportor și pe D. ministru să bine-voiască a ne-o spune, ca să scim în ce sens pot propune amendamentul meu.

D. G. Dem. Teodorescu, ministrul cultelor și instrucțiunei publice : D-lor deputați, fiind-că D. raportor e ocupat cu amendamentele propuse și fiind-că ministrul e mai în curent de cât deputatul raportor cu amănuntele administrative, voiū răspunde eu întrebărei ce s'a pus.

Școlile normale nu sunt școli profesionale, de meserii. Cu toate acestea, spre a se răspândi prin comune câte-va îndeluncirii practice, câte-va industrii manuale și casnice, s'a alipit școlilor normale câte unu sau doi maestri, cari să învețe pe normaliști împletiturile de tot felul (frânghii, cosuri, lese, plase, etc.), sau lucrarea lănei și păseii pentru pălăriile rustice. Intențiunea a fost ca absolvenții, mergând ca învățători, să răspândescă prin sate aceste ocupațiuni, îndrumând tinerimea

către meșteșuguri, către cariere industriale. Ideea a fost laudabilă; practica ei lasă de dorit.

La școala normală „Carol I” din București, acești doi maștri funcționează nu tocmai în mod strălucit, dar tot e ceva.

La alte școli figurați în budget, dar nu și de fapt. La Bêrlad, de exemplu, ministrul a plătit mulți ani pe cei doi maștri înscrși în statul școlei normale, însă ei n’au funcționat și elevii n’au învățat nimic. Salariul lor era încasat regulat de către fostul director, D. I. Popescu... să nu se supere D. Palladi.

D. G. D. Palladi: Ce ai cu mine, D-le ministru? Eă nu te-am întrerupt!

D. G. Dem. Teodorescu, ministrul cultelor și instrucțiunii publice: Nu am nimic cu D-ta și nu m’ar întrerupt; dar D-ta ai apărât aci alegerea la Bêrlad a D-lui I. Popescu; l’ ai presintat ca pe un bărbat desinteresat, capabil de sacrificii, ba încă ai mers până a’ l’ numi un al doilea George Lazăr. (Haritate).

Să nu te superi dar când vei afla că una din cauzele care au motivat destituirea D-sale din funcțiunea de director al școlei normale a fost și conduita D-sale prea interesată de a încasa remunerariul celor doi maștri de lucrări manuale, fără ca ei să existe.

De aceea, D-lor deputați, în statul școlei normale din Bêrlad, veți vedea că ei sunt desființați prin budget, nu fiind-că până azi n’au funcționat, ci pentru că ne trebuie timp până ce vom găsi omeni capabili.

Dar mă gândesc dacă trebuie să împingem lucrurile așa departe cum ar dori D. Romanescu. Școlile normale au menirea să pregătască buni învățători, iar nu meseriași. Să nu confundăm scopul lor cu al școlilor de arte și meserii.

Normaliștii au să învețe destulă teorie, au să facă aplicațiuni practice, au să dobândescă noțiuni de horticultură, viticultură, ba chiar de muzică, în fine sunt supuși exercițiilor militare. Când vor mai avea timp liber ca să se ocupe cu industriile manuale?

În tot-casul, vom continua începuturile de până acum, căci cu ocaziunea conferințelor anuale chiar învățătorii sătești sunt pe alocurea inițiați la executarea ôre-căror lucrări practice.

D. N. Romanescu: D-lor, răspunsul D-lui ministru la întrebarea ce am făcut este departe de a-mă mulțumi. Regret că D-sa nu e în curent cu cestia ce ridic și că crede că învățământul de care e vorba privește școlile de meserii, iar nu școlile de învățători.

Ne spune că acești maștri la școlile normale sunt chiămați a se ocupa cu ôre-cărui lucrări manuale, dar că socotesc ca o superfetațiune ființa lor la școlile normale; și că, cu ocaziunea budgetului viitor, va suprima, va elimina, cum zice D-sa, acești maștri.

Eă, D-lor, cred că nu numai nu trebuie să se suprimă maestrul actual, dar încă trebuie ca învățământul manual, în școlile normale, să se organizeze, să se completeze, astfel ca o largă parte în aplicațiunea acestui învățământ în școlile primare să se atribue corpului învățătoresc.

În Belgia, în Franția, în Germania, învățământul manual este azi introdus în școlile normale.

Exercițiile care se fac în școlile noastre normale de învățători, împletituri cu nule, etc., la *vannerie*, *korbmacherarbeiter*, au și ele utilitatea lor și se practică și în alte țări, cum buniș în Silesia, alături cu alte lucruri manuale indicate în limpi din urmă de cercetările pedagogice. Dar din exercițiile ce se fac acolo, din obiectele ce se execută de le am avea sub ochii noștri, nu am putea desluși, sunt sigur, un tot care să constituie o metodă de învățământ; și de aceea rog pe D. ministru ca, chiar în cursul anului acesta, cât de urgent să ia măsuri ca învățământul manual să fie pe deplin organizat în școlile noastre normale.

Aci, D-lor, în adevăr, sunt două metode în prezență.

Una are un scop mai mult economic și caută să desvolte îndeletnicirea copiilor pentru industrii, și înainte de toate pentru industrii domestice, îndeplinind trebuințele casei, familiei.

Acosta se urmăze în Suedia, în Danemarca, în unele părți ale Germaniei.

Cea-laltă metodă este numai școlară și răspunde la exigențele pur pedagogice. Ea e pusă în aplicare în unele părți ale Germaniei, în Elveția, la Geneva, în Franția.

Așa, de exemplu, de unde în Suedia, dacă ca exercițiu se lucră lemnul, se face un obiect direct utilizabil, practic, ca o lingură, un scaun, o cutie, o gălătă; în Franția, tot pentru un asemenea exercițiu, copilul va face un echer, dar acest echer îl va repeta până ce îl va face foarte bine: în confecționarea acestor echer va avea copilul toate principiile ca să facă o masă, un pervaz de ferăstră, dacă va avea nevoie mai târziu să beneficieze în mod direct de acest învățământ.

Pentru școlile normale de învățători ar trebui, dupe mine, organizându-se lucrul manual școlar, să se găsească un termen de mijloc între cerințele pedagogice și satisfacerea trebuințelor familiei sătesci.

Afară de noțiuni de horticultură, de viticultură, de cultură intensivă, pe cari ar trebui să le predea micilor săteni, principalul ar fi pentru învățătorii noștri să se deprindă a lucra lemnul și fierul.

Știi foarte bine de câtă mare nevoie este ca sătenul să știe a face lucrurile pentru trebuințele lui jurnaliere.

Astăzi, dacă ți lipsese un obiect cât de mic de fier, sătenul alergă în țigăniul din sat. Țărani noștri nu știu să își drogă un plug, nu car; nu știu să facă o casă. Totu deplăm în ce condițiuni defectuoase sunt.

casele lor, în cari nu se pricep a face nici măcar ușă ori ferăstră. Ei bine, socotesc că este urgent, că este indispensabil ca învățătorul să a-rate micilor sătenii, pe lângă altele, cum se lucrăză ferul și lemnul.

Așa dar propun ca nu numai să nu se suprimă învățământul manual în școlile normale de învățători, ci să se sporască, să se complecteze în sensul ce avusei onoare a vă spune.

La școlile normale de institutori voi lua din nou cuvântul și voi propune un amendament pentru înființarea lucrului manual, tratând mai pe larg chestia acesta care, pentru școlile urbane, se prezintă în condițiuni mult mai bine hotărâte de principiile pedagogiei.

Lucrările manuale în școlile normale de institutori ⁽¹⁾

(Discurs ținut în sedința 26 Iunie 1891.)

D-lor, din toate chestiunile sociale la ordinea zilei, una din cele mai de căpetenie este de sigur organizarea învățământului primar; iar în organizarea acestui învățământ, nu este astăzi chestiune mai importantă de cât aceea a înființării atelierelor școlare, a introducerii lucrărilor manuale în școlile primare.

Cum trebuie înțelesă, D-lor, această chestiune a atelierelor școlare?

Ea a fost discutată, ani îndelungați, în diferite sensuri, în deosebite țări.

Pusă în aplicare în Anglittera într'un anume mod, introdusă în America sub numele de *half-time*, adică *jumătate timp* dat muncii, răspândită și foarte populară în Suedia sub numele de *slojd*, — adică lucru manual neconstituind propriu zis meșteșugul, introdusă în Nordul Rusiei, în Danemarca, în Belgia, în Elveția, ideea acesta și-a primit cea mai nemerită aplicare sub forma stabilită în școlile din Franca, adică de *travaux manuels*, lucrări manuale, menite a face educațiunea ochiului și a mâinii copiilor și tot de odată a'i pregăti la profesiuni manuale, la meșteșuguri.

Pentru ce, D-lor, este necesar a se introduce și în planul învățământului nostru primar această modificare? Pentru ce această inovație?

Se caută ore a se schimba misiunea școlii, scopul ei final?

Din contra, D-lor.

Este știut că scopul școlii primare nu mai poate fi astăzi de a învăța pe copil numai a citi, a scrie, a socoti, cum să repetă, din nenorocire prea adese ori și în Cameră, și afară din Cameră.

¹⁾ Această idee a introducerii de ateliere școlare am mai susținut-o deja în ședința Camerei de la 1887.

Se cere alt-ceva. Se cere nu numai de a da copiilor acele cunoștințe generale pe care condițiunile traiului zilnic le fac indispensabile, dar încă de a desvolta în ei, în mod armonic, toate facultățile și aptitudinile, pentru a le forma judecata și conștiința, a le întări voința și caracterul, a-i face oameni morali și liberi, și tot de o dată, pentru a le permite de a se îndruma mai cu înlesnire, mai cu siguranță în calea vieții, fie că ar apuca direcțiunea practică a unei meserii, fie că ar fi chemați a-și continua educațiunea lor profesională în domeniul științific.

Acésta este adevărata misiune a școlii primare modernă, și este cea mai măreță și nobilă misiune.

Dar să ne întrebăm, D-lor, este ea ore în cât-va împlinită acum? Organizațiunea acestei școli este de natură a ajuta cu îndestulare aptitudinile, vocațiunile, profesiunile viitoare ale copiilor, mai cu seamă în ce se atinge de educațiunea masei populare?

Eu pretind că nu.

Pretind chiar că, prin faptul organizării învățământului nostru public, există, la însăși baza lui, o mare nedreptate, o flagrantă inegalitate de situațiune între clasele sărace și clasele avute.

În adevăr, D-lor, dacă toți cetățenii suportă de o potrivă sarcinile bugetului instrucțiunii publice, nu este așa că toți de o potrivă, iarăși, ar avea dreptul să se bucure de foloșele instrucțiunii, văzând pe fiii lor dobândind în școală preparațiunea prealabilă pentru a păși în condițiunile cele mai bune în drumul vieții practice?

Ei bine, D-lor, acésta nu e.

Urmați, pe de o parte, filiera instituțiunilor de instrucțiune publică ce legea pune la îndemâna bogaților; priviți, pe de alta, ce rămâne în lotul săracilor, și spuneți în bună dreptate dacă nu sunt încă, aici, în picioare privilegii; dacă, prin nesocotința noastră, nu am asuprit până azi pe cei mai mulți, pe cei cari constituiesc masa poporului nostru?

Fiii cetățenilor bogați găsesc la dispoziția lor, dupe terminarea claselor primare, liceele pentru învățământul secundar, școlile speciale sau facultățile pentru învățământul superior, și pot, astfel, să-și deschidă toate carierele în societate: pot străbate până la cele mai înalte stări sociale devenind oameni distinși în arte, în științe, în litere.

Fiii cetățenilor săraci, din contra, de o dată cu terminarea școlii primare, ved închizându-se înaintea lor ori-ce cale de a putea merge mai departe, călăuziți și luminați în lupta ce au să întreprindă. Nesciind cum să-și întrebunțeze forțele, activitățile, nesciind cum să-și asigure un viitor dependent, ce fac ei, ce devin ei?

Sunt tiriți aproape fără excepțiune, pe povernișul funcționarismului, se duc să mărească numărul unui nou soi de proletari, al proletarilor condeiului, căci proletari socotesc că sunt acești nenorociți și năpăstuiți

omeni cari de abia câștigă vre o sută de lei pe lună, cari se sbuciumă neconținut în contra nevoilor vieții, și mor, copleșiți de maladiile contractate în birourile unde lucrăză, fără să ajungă mai nici-o dată a scăpa de aceste nevoi.

Și cum ar putea fi alt-fel, D-lor, cu această clasă de cetățeni? Ce orientare sănătoasă au putut dobândi ei, înainte de a face primii pași în viață, din cunoștințele cu totul elementare ce li s'au dat?

Ce a făcut Statul pentru ei?

Nu sêmănă ei, în adevăr, dupe cum observă cugetătorul engles Huxley, cu niște omeni cari, flămânzi fiind, li s'a pus furculița, cuțitul și talerul d'inainte, dar în taler nimic?

Există dar, învederat, o mare nedreptate, comisă de Stat față cu-masele populare.

Există o nedreptate, dar tot-de-o dată și un mare rău pentru societate; căci abandonarea meseriilor în mâinile străinilor, alergarea dupe funcțiuni, perderea a atâtor elemente folositoare pentru avuția noastră, constituie cel mai grav pericol economic și național pentru România noastră, și rîde pe nesimțite, ca o cangrenă, totă ființa noastră socială.

Dacă voiți ca dreptate să fie făcută unei părți a națiunei, dacă voiți ca răul de care suferim să fie înlăturat, trebuie neapărat modificat spiritul public, trebuie schimbată direcțiunea activității noastre, și cât de în grabă.

Și această schimbare eu unul sunt convins că nu se va putea obține nici o dată mai sigur de cât transformând școla primară, întroducând lucrările manuale în această școlă, care ar trebui să fie înainte de toate școla populară.

Dar aci, D-lor, e necesitate să insist, să fiu foarte clar.

Reclamând această inovațiune în cadru școlilor noastre, acesta o fac nu numai preocupat de nevoile imediate ale claselor populare, dar și din punctul de vedere educativ; căci numai ast-fel micii cetățeni, viitorii cetățeni, adunați la o laltă, în școlă, fără distincțiune de clase sociale, vor putea căpăta o educațiune integrală, armonică, de natură a 'i face omeni liberi, cetățeni cu încredere în propriile lor forțe.

În reorganizarea noiei școli, lucrările manuale trebuie să facă parte integrantă din învățămînt, atelierul școlar trebuie încorporat în școlă, este adevărat. El trebuie să comporte exerciții de tâmplărie, de sculptură în lemn, de strungărie; lucrări de ferărie: cu pila, la hușniță, cu minghi-nelele; exerciții de modelagiū în ipsos, în pămînt, etc.

Nu e vorba, însă, cătuși de puțin de a se pierde din vedere caracterul școlei primare, de a o socoti ca un atelier unde ar urma să se formeze ucenici, învățăcei, «des apprentis», pregătiți pentru un anumit meșteșug. E vorba, în teză generală, de a da copilului deprinderea de a

mănuși unele din unelele cele mai usitate, spre a-i mări vigorea corporală, a-i procura justetea ochiului și dexteritatea mânei, punându-l de timpuriu în contact cu materia brută, învățându-l metodic a se folosi de proprietățile ei, în scop de a desvolta în el instinctul firesc care îl îndemână a reproduce ce vede, a executa lucrări manuale, în scop mai cu seamă de a-i sugera gustul, plăcerea de a munci, iubirea muncii, iată dar rezultatul direct, imediat; și dacă cu toții convenim că depărtarea de la muncă e un mare rău social pentru noi, apoi e lesne de prevăzut toate foloșele ce vor rezulta pentru societatea noastră din obiceiul de a munci, contractat din vreme de copiii noștri.

Cu alte cuvinte, din punctul de vedere al progresului în deobște obținut, importanța pedagogică a unui asemenea învățământ se poate astfel resuma:

El desvoltă facultatea de a imita, de a crea, care zace în orice copil: prin caracterul său intuitiv, el sporește în copil dorința de a învăța și îl dispune a își însuși mai repede materiile predate, înlocuind studiul cuvintelor prin observația lucrurilor, pasivitatea prin spontaneitate, memoria prin judecată;

În fine, el contribuie chiar la formarea caracterului, făcând atent de mic pe copil chiar la nevoile zilnice, obișnuindu-l la împlinirea datoriilor în viața socială, pregătindu-l a fi independent, a nu conta de cât pe sine însuși.

Dar, odată acest lucru recunoscut, odată stabilită totă valoarea educativă a acestui învățământ, care e mijlocul cel mai simplu și tot de odată cel mai puțin costisitor de a-l introduce în școlile noastre într'un chip regulat și sistematic?

Va fi, ôre de ajuns, pentru ca el să și pôtă da toate rôdele, ca nisce măestrii-meseriași să arate copiilor numai modul de a se servi de instrumente și a face ôre-cari exerciții? Neapărat, nu. Va trebui ca ei să fie inițiați cătuși și la consecințele industriale ce aduce progresul științelor, va trebui să li se dea, asupra diferitelor profesiuni pe care ar putea fi chemați să le îmbrățișeze, unele noțiuni precise, științifice. Așa că, obișnuind pe toți fără deosebire a cinsti munca, muncind, se va înlesni unora pe deplin privilegiul de a deslăși în ei o vocațiune, luminați fiind complet asupra învățământului ce li se va fi predat.

Ast-fel, D-lor, pentru acest învățământ, tot atât teoretic cât și practic, s'a găsit adesea mai nemerit ca, în loc să fie alături unui cu altul, în aceeași școală, profesorii și măestrii-lucrători, mai bine să se formeze de a dreptul măestri din chiar profesori, adică profesori-măestri, capabili de a preda noțiuni de arte manuale în școlile primare. Sunt țări, ca Franța, unde, acum câțiva ani, s'a creat o școală normală specială pentru lucrările manuale, cu scop de a forma institutori destinați a răspândi

învățământul manual în școlile normale de institutori și în școlile primare superioare.

Sunt alte țări, ca Belgia, în care s'a găsit de cuviință ca să se înscrie formal în lege, în regulamentul general al școlilor normale ale Statului, dispozițiuni ca aceasta: «Un atelier de lucru manual va fi stabilit în fie-care școală normală de institutori. Elevii se vor exersa, în timpul unor ore de recreație, a face obiecte simple și facile pentru demonstrația învățământului în școlile primare.»

Prin urmare, cum vedeți, D-lor, învățământul manual nu numai că și are locul său în programul școlilor normale, dar încă el este, chiar obligatoriu în alte țări.

Pentru ce, D-lor, nu am face ast-fel ca să creăm și noi din școlile noastre normale, în câți-va ani, nisce pepiniere de profesori, capabili de a preda cu folos învățământul practic și teoretic al lucrărilor manuale?

Eu stăruiesc, D-lor, în propunerea mea din două puncte de vedere: întâi, din punctul de vedere bugetar, căci mai puține resurse ne ar trebui ca să pregătim astăzi maștrii din profesori, de cât ca să înființăm pe lângă toate școlile primare, cu ateliere școlare, alți anume maștrii.

Al doilea, din punctul de vedere pedagogic, căci, fiind dat înainte de toate importanța educativă a acestui învățământ, este indispensabil ca el să fie progresiv și științific, este indispensabil ca profesorii, în lecțiile lor, să poată, la nevoie, să facă sinteza lucrului manual, și să arate, într'un mod metodic, care este acțiunea omului asupra materiei, cari sunt avantajile ce el poate trage din proprietățile și rapoartele lucrurilor care îl înconjoară.

Nu mai ast-fel aplicat în școală primară, lucrul manual va putea da toate rîdele ce suntem în drept să așteptăm de la el în toate privințele.

Fiii claselor muncitoare, care ar voi să devină lucrători, ar fi nu numai niște lucrători îndemânatici, dibaci, dar încă și instruiți, serioși, mândri de pozițiunea lor de artizan, iubind meseria lor, ale cărei elemente le ar poseda din vreme, de la obârșie, în mod regulat, în condițiunile cele mai priincioase.

Așa că, spre a concretiza mai bine această idee, un lucrător român înarmat cu noțiunile căpătate prin învățământul primar, ar ajunge să facă un obiect ôre-care, într'un timp dat, mai iute, mai bine și mai estin de cât ôri-care al lucrător care nu ar fi beneficiar de acest învățământ.

Apoi, dacă e necontestat că în lupta crâncenă ce există între națiuni pe tărâmul economic, victoria va aparține aceloră cari vor produce mai bine și mai estin, nu este așa că, în scurtă vreme, Românii nu ar mai avea să se temă de primejdiile ce îi amenință din cauza inferiorității lor relative de astăzi?

Ne mai alergând după funcțiuni și onoruri, ne mai lăsând în mâinile străinilor industria, comerțul, meseriile, nu este evident că nu am

mai avea atât prilej să ne plângem de concurența ce ne fac străinii pe propriul nostru pământ, și că mijlocul cel mai temeinic de a-i combate, de a ne apăra naționalitatea, ar fi încă, înainte de toate, școala?

— Mi place a crede, D-lor, că, dacă nu astăzi, în curând cel puțin, — și doresc să fie cât de curând, — ne vom convinge că e necesar ca o evoluțiune științifică rațională în instituțiunile noastre de învățământ să transforme cu totul educațiunea poporului nostru; — mi place a crede că vom înțelege, în fine, că e urgent să lărgim baza edificiului nostru social, lucrând, mai înainte de toate, la reformarea școlii primare.

Instrucțiunea primară e lotul claselor muncitoare, adică a marelui majorității a țerei. Se impune ca o imperioasă datorie legiuitorilor de a face ca școala destinată acestor clase să devină, în realitate, școală populară.

De la organizarea ei atârnă în mare parte prosperitatea noastră și morală și materială.

De ea sunt legate, din întregul punct de privire economic, social și național, probleme în adevăr capitale, probleme vitale, pentru viitorul României și al românismului (Aplause).

Înființarea unui atelier școlar la orfelinatul de la Tei. ⁽¹⁾

(Sedința de la 26 Iunie 1891.)

D. N. P. Romanescu: D-lor, am să propun un amendament: privitor la orfelinatul de la Tei. Dați-mi voie să dezvolt.

Amendamentul meu tinde ca la orfelinatul de la Tei, să fie reînființat atelierul școlar care exista acolo acum câțiva ani și da cele mai bune rezultate.

Cestiunea atelierelor școlare nu mai găsește nicaieri contradictorii; dar mai cu seamă în instituțiunile cari dau adăpost acelor desmoșteniți ai familiei omenesci, cum sunt copiii găsiți sau surdo-muți, înființarea atelierelor școlare este de o absolută necesitate.

Mai în toate părțile Europei s-au ridicat stabilimente unde copiii găsiți, obișnuți cu activitatea și cu ordinea printr-o ocupație regulată, sa potta deveni cetățeni folositori societății în care traiesc.

¹⁾ Am mai susținut această idee deja în sesiunea Camerei din 1887 și am izbutit ca propunerea mea să fie admisă și ca o sumă de 6000 lei, să fie înscrisă în buget pentru înființarea acestui atelier. Din felurite împrejurări, însă, el n'a fost înființat. De aceea, în sesiunea de la 1891, am revenit asupra acestei chestiuni. Și de rândul acesta, ca și în 1887, propunerea mea a fost admisă, și suma necesară pentru înființarea atelierului a fost adăugată la buget.

Aşa, găsim exemple în Belgia, la Ruysselede; în Franca, la Mettray; în Germania, la şcoala numită *Rauhe-Hauss*, aproape de Hamburg; în Anglia, la *Royal Victoria Asylum*; în Holanda, la Mettray, aproape de Zutphen.

Ei bine, D-lor, noi aveam ceva mai mult : aveam fericirea să posedăm, aproape complet, un atelier şcolar, mai întâiu la Pantelimon, apoi la Tei, şi ved că de o-dată s'a desfiinţat, nu ştiu pentru ce.

Eū am studiat de aproape, acum cinci ani, Orfelinatul surdo-muţilor de la Tei, — de care se ocupa odinioară cu atâta sârguinţă dr. Davila, care l-a şi înfiinţat în mod admirabil, cum a şi funcţionat, — şi am văzut acolo obiecte făcute de surdo-muţi aşa de perfecte, în cât la multe mi-a fost imposibil să deosebesc care era modelul şi care era obiectul lucrat de elevi. Era în acest institut statornică o tradiţiune profesională, deja bine înrădăcinată, o pornire către lucrări manuale, fiind-că nicăieri mai bine ca în asemenea institute nu se poate aplica ideea atelierelor şcolare, nicăieri nu se poate constata mai de-a dreptul rezultate desăvârşite.

Apoi, e cunoscut de toţi, D-lor, că din acest atelier şcolar de la Tei au ieşit o sumă de tâmplari, de sculptori în lemn; în palatul de la Sinaia, sunt o mulţime de sculpturi făcute de elevii acestei şcole, precum sunt şi o mulţime de obiecte foarte frumos executate pe la diferiţi industriasi din Bucureşti.

Dacă suprimăm acest atelier, ce vor deveni nenorociţii cari sunt în acea şcoală, fără familie, fără sprijin, fără nici o nădejde de a se putea strecura măcar printre nevoile vieţii, ei, cari sunt ast-tel disgraţiaţi de natură şi asupriţi între toţi? Voiţi să faceţi din ei vagabonzi, cerşetori, făcători de rele, poate?

D-lor, vă rog, gândiţi-vă serios. Eū vă cer pentru reînfiinţarea acestui atelier o sumă aşa de minimă. Şi cu toate că se spune de D. ministra de finanţe că nu sunt venituri de ajuns, eū cred că, dându-se suma de 4.800 lei anual, azi, veţi avea, pe lângă alte avantagii, şi satisfacţia de a fi creat, pentru viitor, o sumă de contribuabili, de oameni folositori societăţii, de forţe producătoare pentru ţară.

Afară de acesta, şi înainte de toate, să fim oameni, D-lor : e o chestie de filantropie, să nu isbiţi în aceşti nenorociţi dupe ce aţi avut grija să-i culegeţi dupe drumuri, să le daţi ore-care cultură.

Deja în Camera de la 1886, când s'a încercat desfiinţarea acestui atelier, în contra opiniei comisiunii budgetare care voia această desfiinţare, m'am ridicat din toate puterile; şi ministrul instrucţiunii publice de atunci, D. D. Sturdza, care de obicei nu se înmădăia, nici 'şi schimba aşa lesne părerile, a fost adus a recunoaşte justetea observaţiilor mele, şi Camera, în aproape unanimitate, a votat propunerea mea de a se menţine atelierul de la Orfelinat.

Rog, dar, pe majoritate să bine-voiască să se asocieze la cererea mea: și să rămână bine încredințată că i va fi împlinit o datorie, unind votul său cu al îniaoritatex.

Reorganizarea asilului Elena Doamna și un tip nou de școală primară de fete.

(Discurs ținut în sesiunea 26 Iunie 1891.)

Domnilor,

Luând cuvântul asupra Asilului Elena Dămna, na voi fi cel dintău a semnala reua organizare a acestui institut; dar nemulțumindu-mă a critica această organizare, și enunțând, pentru prima oră, cred, un program de reformă în această școală, n'am pretențione de a vă convinge, D-lor, printr-o simplă discuție urmată cu ocazia bugetelor, nici speranța de a vedea ideile coprinse în propunerea mea puse în aplicare de D. ministru în cursul acestui an.

Aș fi foarte măgulit, însă, dacă aș putea isbui să vă fac să eugetați mai de aproape la cestia educației femeii noastre, și dacă desideratele exprimate de mine în privința Asilului Elena Dămna, — generalisate pentru tôte școlele noastre de fete, — ar putea fi ținute în sēma de ministerul instrucțiunei publice și ar servi într-o cât-va la alcătuirea legēi organice ce ni se promite pentru tōmna viitoare.

De aceea, D-lor, să-mi permiteți a generalisa ore-cum observațiile mele. Va fi, pōte, cel mai bun mijloc de a face mai pipăite tōte neajunsurile, rezultând din organizarea actuală a Asilului, instituțiune admirabilă în principiu, la origină, dar pe care tōți carī aū fost însărcinați să-i dea o organizație definitivă au depărtat-o pe rând pe rând tot mai mult de a adevărata ei chiāmare, care era creșterea fetelor gāsile, fetelor orfane, menite a deveni, mai târziu, soții vrelnice și cu temeinica cultură necesară în clasa populară, în clasa artisanilor, precum și în clasa de mijloc.

D-lor, dintre tōte cestiunile ce se ating de organizarea unui Stat, o cestie din cele de căpetenie este de bună sēmă instrucțiunea și educațiunea femeilor, care are o înfririre hotăritoare nu numai asupra fericirii particulare, dar asupra prosperității generale; educațiunea femeilor, mai importantă chiar de cât educațiunea bărbaților, care, mai în tot-d'a-una, nu e alt ceva de cât opera lor.

Familia fiind celula constitutivă a Statului, iar femeia fiind aproape tot în familie, este evident că atât cât va valora femeia, atât va valora și familia, și prin urmare, până la un ore-care punct, și Statul.

Ori-ce societate care voiesce să se mențină și se propășească, nu poate dar nesocoti, fără primejdie, chestia educațiunei femeii, nu poate trăi fără a conforma această educațiune adevăratelor nevoi ale timpilor moderni, astfel ca femeile să ajungă a-și îndeplini în adevăr misiunea lor.

La noi, din nenorocire, mai nimic nu s'a făcut ca să le prepare la acesta. Nici o cultură proprie femeilor, nici o educațiune specială sexului lor.

În toate clasele care se bucură mai de-a dreptul de foloasele învățământului, dar mai cu seamă în clasa mijlocie, — clasă atât de însemnată în întocmirea actuală a Statului nostru, — femeile, în general, nu au o instrucțiune și o educațiune potrivită cu cerințele epocii noastre, și, prin urmare, — ceea ce e și mai grav, — ele nu sunt capabile să schimbe direcțiunea acestei instrucțiuni pentru copiii lor.

Acastă stare de lucruri e de natură a ne îngrijii pe toți foarte mult. Căci, dacă trebuie să ne ocupăm neconținut de a mări cultura claselor populare, spre a le pregăti la o viață publică mai largă și a le face vrednice de rolul ce sunt chemate a juca *măine*, nu mai puțin suntem dator, *astăzi* a întări clasa mijlocie, și prin clasă mijlocie eu înțeleg nu numai pe comercianți, pe industriași mai principali, pe burghezi, într'un cuvânt, — cum s'ar înțelege la Francezi și la Germani, — dar încă și pe toți acei meseriași cari, dupe felul indeletnicirilor industriale, sunt de o dată și lucrători și patroni.

Acastă clasă trebuie să fie fusul, pîna pe care să se rotêască, *astăzi*, întreaga societate română. Ea trebuie să fie pentru oraș adevărata pîrghie de putere, acum când privilegiile ce dau nașterea, sorta sau averea nu mai există; când toate barierele fictive de odinioară sunt desființate; când ori-ce s'ar visa, nu mai sunt și nu mai pot fi clase de elită, clase dirigente, ci numai superiorități individuale, superiorități datorite caracterului, științei și mancei, și care, de câte-va decenii încôce, resar tocmai din această clasă mijlocie muncitoare.

Și remanierea învățământului special pentru această clasă a societății se impune cu atât mai grabnic cu cât pericolul a devenit general și din zi în zi mai amenințător; căci, din lipsa de cunoștințe indispensabile acestei clase, rezultă în mare parte răul ce ne rîde, inferioritatea noastră pe terenul economic, proasta stare a noastră în ale comerțului, ale industriei față cu cele alte nații streine.

D-lor, când o parte a societății merge rău, voiți să aveți măsura exactă a rîului care o bîntue? Întrebați-vă cum e femeia în acea parte a societății; care e nivelul ei intelectual, cultural: ea e adevărata oglindă a societății.

Ei bine, D-lor, insist și o afirm cu tărie și cu o durerîsă conștiință, noi ne lipsesc *astăzi* aproape cu desăvîrșire femeia română, în-

struică și crescută cum ar cere interesele de căpetenie al nației noastre; ne lipsește aproape în toate stratele sociale, și, prin urmare, și în clasa mijlocie, nu avem adevărată fată, nu avem adevărată soție a neguțătorului și a industriașului, care, apoi, să devină adevărată mamă a viitorului neguțător ori industriaș.

Astăzi, femeile române consumă mai cu seamă, dar nu produc, sau mai de loc. Ele sunt adesea un obstacol, o sarcină, în loc să fie un ajutor. Românul, D-lor, are cuvintele de «soț și soție», pe care puține alte limbi le au, cuvinte admirabile și care zugrăvesc într'un mod fericit ceea ce trebuie să fie o femeie bărbatului ei: un ajutor, un asociat, o tovarășă, care să înțeleagă că e chemată a împărtăși toate nevoile vieții cu soțul ei, consacrand totă activitatea, totă inteligența ei pentru acelaș scop.

Bărbatul, luând asuprași direcțiunea generală a familiei și ocupațiunile din afară, care să asigure mersul ei regulat, lasă femeii girja familiei înăuntru, prima educațiune a copiilor și tot ce se atinge de administrația casei. Dar în situațiunea și modestă și înaltă ce-i e rezervată, rolul ei e foarte mare; de ore ce ea nu are numai a conserva avutul familiei, dar încă a împărtăși toate grijile bărbatului, a-l susține în toate lucrările lui, a-l urma în lupta lui pentru viață și a pregăti pe copiii ei pentru această luptă.

Puterea oficială aparține bărbatului, dar această putere se exercită tot sub influența femeii.

Dar pentru ce la noi, D-lor, soțiile nu corespund mai în tot-d'a-una acestui rol?

Neapărat, fiind că nu sunt crescute, ca fete, pentru adevărată lor destinație.

În educațiunea ce se dă fetelor noastre se exercită multe din facultățile lor, afară de acelea care ar trebui mai cu osebire dezvoltate: rațiunea și judecata. Li se dă câte o dată multe cunoștințe, dar nu li se dă nici o noțiune justă asupra nevoilor vieții. De aci rezultă că instrucțiunea ce capătă, pe cât de variată adesea, pe atât și superficială, departe de a îndrepta, întreține mai mult ușurința aproape incurabilă, care este defectul principal al spiritului femeesc.

A-i oțeli inteligența, a-i forma o judecată solidă, a o pregăti la viața practică care o așteaptă, ar fi a reforma în adevăratul sens al cuvântului educațiunea femeii.

Un distins pedagog francez, care s'a ocupat mult de cestiunea creșterii femeii, D. Gréard, se rostesc astfel asupra scopului ce e de atins: «A crește femeia pentru ea însăși, a o prepara să-și crească copiii, a face din ea tovarășa intelectuală a bărbatului, a o face capabilă să-l înlocuiască în direcțiunea familiei, iată scopul ce trebuie urmărit. Ar fi dăunător de a nu-l îndeplini; nu ar fi fără pericol de a-l depăși».

Principalul, dar, în învățământul femeii, pe lângă formarea spiritului și a caracterului, este de a o iniția la amănuntele vieții, spre a o pune în stare de a-și îndeplini în societate toate datoriile ei, care sunt fundamentul chiar al societății.

Iată ceea ce nu trebuie nici o dată pierdut din vedere, nu numai pentru clasele muncitoare, dar pentru ori-ce clasă a societății.

Ocupațiunile femeii sunt indicate în interiorul casei, al menagiului, și sunt fără asemuire cele mai utile, cele mai importante.

Ast-fel, că a face din femeile române înainte de toate menagere, nu va să zică a le coborî. A fi menageră pentru femei nu înseamnă numai a se conforma legilor de ordine, de rațiune și de igienă,—nesocotite, în unele clase, ca nisce mîșchinării înjositoare,—nu înseamnă numai a satisface nevoile interiorului, exigențele menagiului printr-o muncă zilnică, permanentă, ci înseamnă a fi o forță viue și activă, și ca sufletul familiei ce a compus. «Femea cea mai demnă de titlul de femeie de merit, observă Goethe, este aceea care, dacă copiii ei ar pierde pe tatăl lor, ar fi în stare să-l înlocuiască.»

Ast-fel sunt, D-lor, femeile americane, cărora atîtu publiciști le atribuesc prosperitatea extraordinară a poporului american; dar fiți încredințați că și în America, în Statele-Unite, femeia, înzestrată cu o cultură superioară, nu are o înrîurire bine-făcătoare asupra societății de cît fiind-că și întrebuintează în deobște totă activitatea ei intelectuală în cercul domestic.

Ce s'a făcut, D-lor, până azi la noi în țară pentru a corespunde scopului general al educațiunii femeii? S'a înființat vre-o două trei școli secundare, zise școli centrale, vre-o șapte externate secundare și, în fine, Asilul Elena Dîmna.

Nicăeri ca în acest Asil, însă, învățământul nu se depărtază mai mult de la ideea primordială diriguitoare a ori-cărui învățământ pentru femei; nicăeri studiile nu cadrăză mai puțin cu trebuințele reale ale clasei sociale, represintată prin elevele crescute în Asil.

De unde, la început, acest institut părea menit a deveni o școală-model pentru învățământul practic și sănătos al femeii, de o dată, pe nesimțite, a fost transformat într'un fel de școală normală, cu enorme pretențiuni, cu un program ibrid, bizar, nedând nici un rezultat,—nici un rezultat, în ori-ce cas, din cele așteptate, dupe sacrificii de milioane, suportate de Stat.

Educațiunea căpătată acolo este o făgăduință a cărei împlinire nu are loc, o preparație, a cărei aplicare nu se va face.

Dupe ce li se împovărăză inteligența și memoria cu o mulțime de noțiuni superficiale din toate cunoscințele omenești, noțiuni făcute gata, fără să se pună în joc spontaneitatea spiritului lor, fără să li se formeze

idei exacte asupra totului ce compune viața umană, fără să li se deschidă vre un orizont asupra lumii în care sunt chemate a trăi, apoi nu li se constituie acestor nenorocite copii, dupe expresiunea pedagogului frances ce am citat deja, Gréard, nu li se constituie nici cel puțin cea mai prețioasă din zestrele ce pôte da instrucțiunea, adică ceea ce se numesce familiar o judecată drăpă, capabilă, în împrejurări grave ori delicate, de a hotări între și bine.

Eșite din Asil unde au fost crescute, ce devin aceste fete, cum caută să și asigure ziua de mâine?

De câte ori nu se fac profesore, ori funcționare,—și toate nu pot deveni profesore sau funcționare, numărul acestora fiind limitat, barierele ivite în cale fiind dificile de înălțat,—de câte ori se unesc cu un industriaș, cu un comerciant, cu un învățător, ca să compună o familie, mai nici o dată căsătoria nu e durabilă: felul de cultură al femeii, pretențioasă și în de afară de nevoile vieții, ajunge repede a o distruge și a face din cei doi soți doi nenorociți.

Ast-fel, de unde ar trebui ca Statul să dea societății nisce elemente utile, el îi pregătește, prin a sa nechibzuință, mai în tot-d'a-una nisce elemente vătămătoare, nisce declassate, spre a zice, în fine, totul într'un curvint.

D-lor, marea deosebire între cultura bărbatului și a femeii, rena direcțiune a acestei culturi este în tot-d'a-una un rău în ori-ce treptă socială, dar mai cu seamă în masele muncitoare.

Acesta este atât de adevărat, în cât și la națiunii mai înaintate de cât la noi, gravele inconveniente rezultând din o atare situațiune, au făcut să se nască serioase preocupări de a îndruma alt-fel învățământul femeii.

Așa, cu ocazia ultimelor greve ivite în Belgia, făcându-se de presa francesă o anchetă asupra cauzelor acestor mișcări, iată ce curioase observări putem culege. Citez dupe un important ziar francez:

«Dupe D. A. Greiner,—fôrte inteligintele director al societăței Cockrill,—lucrătorul belgian, minor, metalurgist sau ori-ce alt, câștigă în de ajuns. Singura sa nenorocire este că nu are pe lângă el o soție care să îi înțelgă, să îi servescă, să împlinescă rolul descris de Aristotel: «Omul trebuie să agonisescă, femeia să păstreze». Femea lucrătorului a urmat la scôlă, unde n'a învățat nimic din ce îi-ar fi de folos. La ce îi slujesc istoria și matematicile? Ea se mărginesce a face și a cresce copii. Restul timpului nu știe cum să îl întrebuințeze... De aceea D. Greiner se gândesce să aducă o mare reformă în stabilimentele Cockrill. În scolile ce predecesorii săi au creat pentru fetele de lucrători, cunoscintele zadarnice mai mult sau mai puțin literare ori științifice, vor fi înlocuite cu cursuri profesionale. Casele de educație de acolo vor deveni scôlemenagere».

O scółă menageră, D-lor, o scółă al cărei învățământ să fie în adevăr o preparațiune pentru viață, iată ce cer să fie Asilul Elena Dómnă. Ce folos a tras țera că în Asil miî de fete române, în timp de atâția ani, au urmat cursuri de limba franceză, de limba germană, de pictură, de economie politică, de filosofie?

Nu e, ôre, cazul de a repeta cu Jules Simon : «Avem programe mari și rezultate mici ; și rezultatele sunt mici fiind-că programele sunt prea mari?»

Nu credeți, ôre, mai nemerit ca în locul acestei lungi nomenclaturi de cunoscințe nepotrivite cu starea socială a elevelor din Asil, să li se dea o instrucțiune seriosă, pozitivă, solidă, în care arta de a ține o casă, de a crește copii, de a forma ômeni, să aibă pas asupra ori-cărei alte cunoscințe?»

D-lor, nu vîd în ce ar sta greutatea de a se determina detaliurile practice și a se începe aplicarea învățămîntului ce propun.

Nu ar avea ministrul instrucțiunii de cît să se călăuzească dupe scolile din Württemberg, sau dupe scolile menagere din Paris, fondate în 1886, sau, în fine, să urmeze indicațiunile studiilor predate în scółă menageră de la Craiova, care funcționează deja de șese ani, dupe un program, ce am avut ocazia de a vedea aprobat de consiliul comunal de acolo.

Învățămîntul, în Asil, ar dura șapte ani. La cele patru clase primare — al căror program ar trebui asemenea remaniat — s'ar adăoga trei clase complementare, care împreună cu cele patru primare ar alcătui scółă menageră.

Afară de materiile predate în clasele primare, ca istoria, geografia, limba română, etc., asupra cărora s'ar reveni în mod special, s'ar mai învăța : economia domestică, comptabilitatea, igiena și medicina populară, horticultura, noțiuni de pedagogie, noțiuni de drept usual, noțiuni asupra sciințelor de observațiune vulgarisată, croitoria, cusătoria, împletituri, bucătaria.

Iată, D-lor, aprópe complet programul unei scóli menagere ; iată un program care se întemeiază pe natura însă și a lucrurilor, și pe care, sper, nimînî nu 'l va găsi nerealisabil ori nefolositor.

Ar fi o fericire dacă în toate părțile țării s'ar întîlni asemenea scóli, completînd scolile primare, care, atunci, ar comporta un învățămînt de șese ani. Ast-fel transformate scolile primare, devenite obligatorii pentru fata milionarului ca și pentru fata ultimului meseriaș, ar fi pentru fete ceea ce scółă cu atelier ar fi pentru băieți.

E corolarul natural indicat, indispensabil, pentru un învățămînt primar integral și în adevăr cetățenesc.

Cu un asemenea învățămînt solid și democratic, — nu mă feresc

a o afirma, D-lor,—spiritul public la noi, după două sau trei generații, ar fi cu desăvârșire schimbat. Românii ar putea intra, în fine, pe calea largă și sănătoasă a dezvoltării lor normale.

Este, însă, evident, D-lor, că dacă cer ca la începutul vieții, fetele cetățenilor, fără distincțiune, să fie puse, ca să zic așa, sub un nivel egalizator cultural, nu înțeleg ca aci să se oprească evoluțiunea lor educativă. Nu înțeleg a prejudeca nimic pentru viitor, și libere ar fi neapărat, copilele cetățenilor, după mijloacele și gusturile lor, a năzui cât de departe, a ajunge la cele mai înalte grade universitare chiar.

Ajuns la termenul lungi mele vorbirii, ved că am nevoie să mă explic încă asupra unui punct: nu a'și voi să fiu cum-va acusat că doresc că cobor media culturală a femeii.

Acosta nu e câtu-și de puțin în gândul meu. Și fiind că țin să fiu foarte clar în această privință, dați-mi voie să mai adăog câte-va cuvinte:

D-lor, nu sunt dintre acei cari voesc o inegală distribuire a instrucțiunei și a educațiunei între bărbați și femei, pe simplul fapt al deosibirei de sex. Gândesc, din contră, că femeia trebuie să fie socotită de o potrivă cu bărbatul, și că o largă parte din bine facerile instrucțiunei să-i fie asigurată.

Dar aci se impune deslegarea problemei.

În ce sens trebuie dezvoltat de preferință instrucțiunea femeii?

Cestiune gravă și care trebuie cercetată în interesul femeii și în interesul comun.

Iată ce e de observat.

În ocupațiunile mecanice ce femeia e obligată să aibă în țările industriale, e adesea foarte anevoe de hotărât până la ce punct funcțiunile ei industriale se conciliază cu firea ei de femeie și mamă.

Ceea ce e adevărat pentru ocupațiunile pur mecanice este, până la un oare-care punct, adevărat și pentru studiile ei și pentru dezvoltarea ei intelectuală.

Până unde studiile ei trebuie să se asemuiască cu ale noastre, în ce direcțiune se vor întinde cunoștințele ei?

Nu voi să insinuez prin acesta, încă odată, D-lor, că ar exista ver-o diferință între inteligența bărbatului și inteligența femeii. Cred că inteligența unuia și altelea sunt tot atât de doritoare de a cunoște adevărul, tot atât de capabile de a-l pricepe; cred chiar că numai atunci femeia va deveni în realitate tovarășa bărbatului, când o cultură generală i va fi permis de a nu rămâne indiferentă față cu marile interese ale omenirii.

Dar o-dată această declarație făcută, o-dată acest punct de plecare admis, rămâne încă a se decide dacă ambele sexe pot urma, într-o tîm, și pentru tîm, două căi absolut paralele.

La această nedomerită întrebare, iată cum răspunde chiar legiuitorul căruia i se datoresce înființarea liceelor de fete în Franția. Fie-mi 'mi permisă și această dupe urmă citație.

«Credem, dice D. Camille Sée, că dacă femeia are dreptul să dobândescă, pentru ea însăși, o solidă educație intelectuală, e încă tot atât de datorică ei și în interesul ei, de a se iniția la rolul de mamă și de stăpână de casă. Trebuie să cunoscă influența agenților atmosferici asupra sănătății; trebuie să știe cum să 'și îmbrace și să 'și hrănescă copiii; cum să preîntâmpine încercările bolii; cum să 'și îngrijescă copii până la venirea doctorului. Chiamată să dirigeze o casă, trebuie să știe să 'și echilibreze budgetul; să nu ignoreze nici prepararea, nici aprovizionarea, nici conservarea alimentelor; să nu ignoreze confecționarea ru-felor și a hainelor, precum nici lucrările de mână, care sunt pentru ea o ocaziune de a 'și exersa și desvolta gustul».

Vedeți, D-lor, că în toate acestea un lucru reiese: este că femeia, pe lângă ori-ce instrucțiune ce ar căpăta, să rămână înainte de toate gospodină. Cu alte cuvinte, că în educațiunea ei, cât de superioară fie, trebuie să se țină seamă de misiunea ei, de necesitățile sociale care o reclamă.

Dacă s'ar crea la noi licee pentru fete, este evident că sunt unele cunoștințe care ar trebui să le dobândescă tocmai ca și bărbații; altele, cum e studiul limbilor grece și latine,—care ar putea fi abandonate, altele, din contră, care ar trebui aprofundate.

În ori ce stadiu, însă, al culturii femeii, este o idee care nu trebuie un singur moment perdută din vedere: vocațiunea ei. Vocațiunea femeii este de a forma familia. Numai în familie ea 'și găsește exercițiul natural al facultăților și al sentimentelor ei.

Dar exercițiul acestor facultăți în sînul restrîns al familiei este rodnic în fericile rezultate pentru sfera întinsă a întregii societăți.

D-lor, am dis destul, cred, ca să justifice utilitatea și caracterul reformei ce propun.

Doresc și sper că, cu vremea cel puțin, Camerele române se vor convinge că e timp să se pună o altă temelie edificiului șubred al instrucțiunii noastre publice; că e timp să înzestram țera cu instituțiuni de acelea, care ne ar da generațiuni forte și oțelite, pentru toate luptele vieții moderne. (Aplause).

Idea pentru înființarea unui nou tip de școală primară de fete, susținută de mine încă de la 1885, în sînul consiliului comunal al orașului nostru, 'și-a găsit realizarea prin reorganizarea institutului Popovici și prin transformarea lui într-o școală menajeră, potrivit programului propus de mine, în scop de a corespunde stării sociale a elevelor.

Programul a fost alcătuit așa după cum urmează:

Clasa I complementară (anul al 5-lea al învățământului) urmând după cele patru clase primare.

a) Limba română, aritmetica aplicată, noțiuni de comptabilitate, noțiuni de fisiografie, istoria (principalele epoce ale istoriei unamitatei), geografia (mai cu seamă partea economică), noțiuni de pedagogie (educațiunea fizică), noțiuni de tehnologie, igiena, limba franceză.

b) Lectura, economia domestică, lecții de cusătură, ciorăpărie, împletituri (cu mașinile), muzică vocală, gimnastică, lecții de bucătărie.

Clasa II (anul al 6-lea al învățământului.)

a) Limba română (compoziții, corespondență comercială), aritmetica aplicată (probleme de aritmetică aplicate la menaj), comptabilitatea domestică și apoi comptabilitate în partida dublă, istoria modernă, geografia Europei (geografia comercială), noțiuni de pedagogie (educațiunea intelectuală), igiena, horticultura (teorie și practică), limba franceză.

b) Lectura, lecții de economie domestică, lecții de cusătură (lenjerie, broderie, etc.), împletituri cu mașina, muzica vocală, gimnastica, lecții de bucătărie.

Clasa III. (anul al 7-lea al învățământului.)

a) Limba română, comptabilitatea în partidă dublă, istoria patriei (redacțiuni), geografia României, noțiuni de pedagogie (educațiunea morală, religioasă, națională), medicina populară, horticultura (teorie și practică), limba franceză.

b) Lectura, economia domestică, lecții de croitorie, împletituri, muzică vocală, gimnastica, lecții de bucătărie.

Acest învățământ având de scop, înainte de toate, de a forma pentru acea clasă de cetățeni care are o mică avere mame de familie, cartea de lectură (pe lângă tablourile de înțelegere arătând meseriile, etc.) va juca cel mai mare rol în cursul studiilor și va fi ca un fel de mică enciclopedie pentru tinerile eleve.

Acastă carte, care astăzi lipsește, dar pe care poate, un viitor Consiliu va chibzui a face să se lucreze, va trebui, după mine, să conțină aproape următoarele:

a) Noțiuni vulgarisate asupra științelor de observațiune.	{ Zologie (noțiuni de fisiologie) Botanica, Mineralogia, Chimie (industrială) Fizică (experimentală.)
b) Tehnologie	{ Istoria pe scurt a industriilor, a artelor și diferitelor meserii.
c) Biografii. (Marii bine-făcători ai omenirii, omenii folositori: ingineri, inventatori, pedagogi,) etc.	{ Extracte, pe cât se va putea, din operele unor oameni ca Franklin, Pestalozzi, Froebel, etc.

- d). Voiagiuri și descoperiri.
- e). Bucăți alese din literatură.
- f). Bucăți din Istorie.
- g). Noțiuni de agricultură.
- h). Învățământul civic.
- i). Ținuta, buna creștere : (*savoir-vivre*).

Acest program supus de mine, mai în urmă, în cursul călătoriilor ce am făcut, în 1887, ca să studiez scolile primare din Europa, apricierii mai multor pedagoage și pedagogi între care și d-lui Bouvier, directorul departamentului instrucțiunii publice din cantonul Genevei și d-lui Buissou, inspectorul general al învățământului primar din Franța, a căpăta deplina lor aprobare.

Iar, acum, în urma discursului pronunțat în Cameră, comitetul de redacție al *Revistei învățământului secundar de fete*, compus din d-nii Carnot, E. Legouvé, Henri Martin, Germain Sée, mi-a făcut onóra de a 'mă cere o copie după acest discurs, pe care dorește a-l publica în menționata revistă, care apare în Paris.

Organisarea învățământului Industrial comercial și tehnic

Socotind ca o mare primejdie socială lipsa de îndrumare a activității Românilor în sensul industriilor, am găsit de datoria mea să expun unele din ideile menite a înjgheba organizarea acestei activități și a face mai spornice forțele productive ale națiunii noastre.

Ast-fel, am susținut necesitatea instituirii muzeelor industriale, a muzeelor comerciale și a sistematizării învățământului desemnului, ca unele din cele mai bune și practice mijloace de a porni educațiunea poporului nostru pe calea nouă ce trebuie să îi deschidem.

Inființarea de muzee industriale și comerciale¹⁾.

(Discurs rostit în ședința de la 12 Iunie 1891).

Domnilor,

I-au cuvântul ca să cer ca articolul din buget prevăzând o sumă de 5.000 lei pentru *Expozițiuni și concursuri agricole* să fie înlocuit cu un articol ast-fel conceput : *„Muze de arte industriale și muzee comerciale. Suma de 5.000 lei va servi spre a face studiile necesare și planurile pentru clădiri de muzee comerciale și muzee de arte industriale în București și Iași.”*

D-lor, deja în 1887 guvernul a prezentat și camerele au votat o lege pentru clădirea și înzestrarea a două palate de expozițiuni agricole și

¹⁾ Ideea cuprinsă într-acest discurs a fost emisă de mine pentru întâia dată, în presa română, pe la finele anului 1885, când adresa din Elveția o scrisoare ziarului *Căntarul*, care cuprindea un întreg program economic și, între altele, următoarele :

„Muzele de arte industriale și comerciale ar trebui formate după cerințele locale și mijloacele lor de acțiune, potrivite cu necesitățile cele mai imperioase; colecțiunile acestor muzee ast-fel formate în vederea trebuințelor țării, nu ar trebui completate decât în aceeași măsură.”

industriale,» lege care a rămas, însă, nesanaționată. Ideea care călăuzea pe guvern la acea epocă în prezentarea proiectului de lege se poate vedea din expunerea de motive: «Adunate, zice ministrul de domenii de pe atunci, t. Brătianu, și espune produsele tuturilor județelor în acest palat ar învedera cultivatorilor diferitele calități și varietăți de grâne și articole industriale produse în țară și ar stimula spre adoptarea celor mai bune mijloce de producere. Prin acest mijloc guvernul însuși ar putea avisa mai cu siguranță la îmbunătățirile de care sunt primitoare diferitele ramuri de producere agricolă și industrială.»

În ceea ce privește agricultura, ideea, de și se inspira de legea noastră pentru ținerea de concursuri și expozițiuni agricole, avea totuși ceva nou, ceva original; căci nu se știu să existe nicăieri expozițiuni agricole permanente. În ce privește industria, ideea era incompletă și nu corespundea cu ceea ce se face azi în alte țări în această privință.

Completând ideea legiuitorului de la 1887, eu viu acum să vă ceră D-nii mei, înființarea de muzee comerciale, și muzee de arte industriale.

Mulți vor socoti poate propunerea mea ca o ambițioasă năzuință, dificilă de realizat și nepotrivită, în oricare cas, cu starea noastră economică actuală.

Să-mi dea voie să mă explic și vor vedea, sper, că departe de a fi veră o instituțiune de diletantism sau de erudițiune, creațiunile muzeelor de arte industriale sunt fundațiuni din cele mai utile, din cele mai indispensabile pentru instrucțiunea profesională a Românilor, pentru educațiunea noastră națională.

În adevăr, D-lor, până cum câți-va ani se credea că singurul mijloc pentru a înlesni producătorilor unei țări puțința de a lupta contra producătorilor străini este vulgarizarea mijloacelor de fabricațiune și îmbunătățirea științelor industriale, ca mecanica, fizica, chimia; și s'ar fi mirat toți, chiar în țările înaintate de cultură, dacă s'ar fi afirmat că pentru dezvoltarea industriei mai sunt și alte mijloce de cât vulgarizarea cunoștințelor științifice și a procedurilor tehnice, și anume difuziunea sentimentului frumosului și educațiunea artistică a artizanilor prin instituțiuni cari să le servescă ca o școală vie, în care aptitudinile, vocațiunile să-și găsească neconținut îndrumarea și hrana lor.

De odată, însă, mersul repede al civilizațiunei în secolul nostru se însărcină se dovedească tutulor acest adevăr.

Și iată cum se iviră lucrurile:

În 1851, Englitera imaginează cea d'ânteu serie de expozițiuni internaționale, și găsește, ast-fel, chipul de a stimula avântul muncii și al producțiunei în toate ramurile, stabilind prin aceste imense expozițiuni termenul de comparație între produsele artei și industriei din întreaga lume.

Francia, în 1855, întrece pe rivala sa.

În 1862, se fondcă apoi *Palatul de cristal*, ca o desfidere eclatantă, dar care și primește un răspuns victorios din partea Franței în 1867.

Din acest moment gustul expozițiilor este răspândit, și mai nu e națiune în Europa care să nu caute să aibă expozițiile ei, să dovedcă forța ei de producțiune, vitalitatea ei.

Francia, însă, ține neclintit drapelul în arte și în industrii, și puterile ei se sporesc necontenit prin facilitatea ce au artiștii ei de a să adăpa la nesecate izvoare: muzee, documente, materialuri de tot felul, satisfăcând toate nevoile artistice.

Engltera e mișcată cu drept cuvânt de lecțiunile ce a primit în precedentele expozițiuni și mai cu seamă în cea de la 1867. Inferioritatea ei în industria artistică fiind învederată, ea nu crută nici un sacrificiu ca să ajungă să ocupe un rang aproape egal cu puternica sa rivală.

Însă, la ce avisăză ea pentru aceasta? La un nou și ingenios mijloc. Mijlocul e expozițiunea permanentă, adică studiul liniștit, amănunțit al epocelor celor mari în artă, studiul artiștilor mari pus la îndemâna lucrătorilor, artisanilor, complementul studiilor căpătate în școli speciale oferindu-le exemple de bun gust, de eleganță, de dibăcie manuală ce trebuiesc urmate.

Atunci luă naștere planul grandios al muzeului uumit *South Kensington Museum*, în care se adunară bogate și numeroase colecțiuni, pe care orașele și particularii avuții se întrecură a le trimite din toate unghiurile Engliterei. Resultatul fu imediat surprinzător. Ideea muzeelor permanente de arte industriale era lansată. Ea și urmă de aci destul de repede calea înainte.

În 1864, Lyonul fondcă un splendid muzeu. Muzee de arte industriale se ridică apoi pe rând: la Viena, Francfort, Mních, Nürnberg, Pesta, Roma, Zürich, Geneva, Cracovia, Lemberg, fără a menționa altele. În orașe de o mai mică importanță: în Austria, Germania, Italia, Rusia, mai toate, însă, atărând de ministere și înființate ca instituțiune de Stat.

Ei bine, D-lor, asemenea muzee se pôte lesne și repede organiza și la noi.

În ce consistă ele în realitate? Mai în toate muzeele pe cari am avut ocașie să le vizitez—și cunosc bine pe cele de la Geneva, Zürich, Lyon, Nürnberg, Francfort, Pesta, Viena,—am putut constata că ideea de căpetenie a fost de a oferi un număr cât de mare de specimene de obiecte vechi și moderne care să se raporte direct la industriile principale din fie-care țără, reconstituind ast-fel istoria acestor industrii, încongiurându-le de produse similare străine și ținută la înălțimea concurenței.

La noi, colecțiunile ar trebui la început formate în vederea progresului și ameliorațiunei brâșelor de industrie în care se manifestă activitatea țerei noastre și completate în acest sens.

Ast-fel, la noi, ceramica, sticlăria, orfevreria, sculpturile în lemn, mobilele, lăcătușeria, ferăria, ornamentele de gips și alte în deobște decorațiuni pentru locuințele noastre și ar găsi locul și ar trebui să fie reprezentate.

Muzeul s'ar adresa nu numai producătorilor industriali, punând sub ochii lor materialurile susceptibile de a fi utilizate de ei, dar ar ridica încă nivelul gustului la toți, ar instrui *par les yeux*, ar contribui la dezvoltarea simțului estetic al poporului, al tuturor.

Un muzeu ast-fel conceput, ast-fel înțeles, nu mai e un spectacol, o distracție, un ornament al unui oraș; e un corp de doctrine pipăite, care fecundă și dirigiază imaginațiunea, un auxiliar prețios al cursurilor de desen, pe care ar trebui să ne grăbim a le multiplica în toate școlile, o instituțiune în fine complementară a învățământului profesional și artistic al unei nații.

Neapărat că, în asemenea condițiuni, năzuința de a avea o instalațiune serioasă, definitivă, un palat — precum se rostesc legea de la 1887 — este legitimă.

De și instituțiunea pare a avea un scop particularmente industrial, fiind dată însă misiunea la care e chemată, fiind dată acțiunea înaltă, întinsă de care vorbim, e evident că ea trebuie ținută la ore care înălțime.

Nota artistică în alegerea colecțiunilor pentru unele industrii ar fi chiar indispensabilă, ar fi adevărat folositore, mai cu seamă când trebuie să călăuzească primele încercări a unor industrii în formațiune, dar care promit că pot lesne deveni foarte prospere.

Arta și industria sunt așa de strâns legate în cât, luând bine lucrurile, adesea nici se pot distinge.

Facultatea care slujește a crea cel mai vulgar obiect, dându-i calitățile exterioare care face ca el să fie căutat, e în fond identică cu aceea care servește a schița o scenă de istorie pe pânză sau a opri contururile unui basorelief pe marmură. Sunt aceleași principii diriguitoare cari intervin și la care fac apel și artistul și lucrătorul; unul în mod raționat, altu prin sentiment sau prin intuițiune. Spiritul omenesc are o îndoită tendință. El vrea ca tot ce 'l încongiură să slujească la trebuințele lui într'un mod util și să placă ochilor prin linii și proporții.

Nu jertfim nici odată cu desăvârșire una din aceste exigențe în folosul celei-alte. Sunt unele obiecte unde utilul predomină, altele unde partea artistică e covârșitoare; dar nu există producător care să nu se silască să imprime aceste două caractere obiectelor ce fasonază, precum nu e cumpărător puțin cult să nu le caute când cumpără.

D-lor, toate națiile cari se îngrijesc de interesele lor economice, de prosperitatea industriei lor, au înțeles că colecțiunile consultative permanente constituiesc unul din cele mai sigure mijloce de a le conserva și a le face să prospere.

Acum câți-va ani, Francia, închinându-se de concurența ce îi făcuseră mai multe țări vecine, a întreprins o anchetă în totă Europa asupra crizei artistice și industriale. Ei bine, impresiunea ce rămâne din rapoartele publicate e că mișcarea artistică și industrială, foarte puternică, azi, în Germania, se manifestă de asemenea în Austria, în Ungaria și mai cu seamă în Rusia, și că baza e în toate părțile aceeași: muzeele, colecțiunile, studiul comparativ al diferitelor epoci de producțiune; completarea, într'un cuvânt, a învățământului tehnic început în școli.

În ceea ce privește Rusia, iată ce zice raportul:

«În acești din urmă 15 ani, ea a mers cu pași gigantică către emanciparea ei artistică și industrială, și a parvenit să fie în stare de a lupta cu avantagiul contra străinilor, ba chiar de a respinge producțiunile lor de consumațiune generală. În ceea ce se atinge de noi, nu mai importăm în Rusia de cât produsele superioare de lux: articolele bogate de modă și florile, stofele de mare preț și cărțile artistice; mobilele, care erau una din ramurile cele mai înflorite ale comerțului nostru cu St. Petersburg și Moscova, au dispărut aproape cu desăvârșire de pe piețele rusești.»

Iată ce pot în scurt timp mijloce bine chibzuite, luate la vreme, cu totă râvna unui patriotism sănătos și bine pornit.

Domnilor,

Dacă muzeele de arte industriale ne arată cum trebuie să se producă mai bine, cum să se aplice artele frumoase în fabricațiunea obiectelor care serv. trebuințelor sau plăcerilor noastre, e indispensabil, încă, ca alături cu ele să avem alte muzee, chemate a ne arăta cum trebuie să se scurgă mărfurile noastre, în ce condițiuni respective de tranșacțiuni stau produsele noastre față cu produsele străine.

Acestate sunt muzeele comerciale.

Mai în toate țările s'a înțeles utilitatea acestor muzee și s'a organizat funcționarea lor.

Ele există într'o mulțime de orașe industriale din Eengllitera; în Belgia, la Bruxelles; în Italia, la Turin, la Milan, la Roma; în Francia, la Lyon, la Amiens; în Austro-Ungaria, la Viena și Pesta; în Germania, la Francfort, la Hamburg, la München, la Stutgard, la Rostock și la Leipzig.

În Germania, agitațiunea în favoarea creațiunei muzeelor și compturarurilor de eșantioane în toate orașele a fost foarte întinsă și generală încă de prin 1884.

Opiniunea publică s'a pronunțat pentru fondarea unui mare muzeu național la Berlin, destinat întregului imperiu. În 1883, cea d'ântăiu idee a acestei instituțiuni fusese deja emisă de un comitet de delegați ai camerilor de comerț din totă Germania.

Tote aceste muzee comerciale sunt ast-fel întocmite ca să dea șefilor de ateliere, fabricanților ori-ce informațiuni asupra provenienței obiectelor și analizei lor, asupra procedurilor de fabricațiune, asupra condițiunilor de vândare, în fine, asupra importanței obiectelor din punctul de vedere al exportățiunii sau al comerțiului interior.

Muzeul care s'ar putea studia cu folos, care s'ar putea lua de model, ar fi muzeul comercial din Viena, așa zis «muzeul oriental», un mazu admirabil de bine organizat, un muzeu tip și care a adus servicii imense comerțiului austriac. Acolo, lângă fie-care obiect este o lungă pancartă, care conține toate indicațiunile asupra prețurilor, obic e iurilor, tradițiunilor de vândare, procedurilor de fabricațiune, asupra ambalagiului chiar și a modului de plată a obiectului.

Cred, D-lor, dupe câte avuseți onoare a vă spune, cred că suuteți pe deplin convinși că toate aceste popore pe care le enumeraiți nu și-au impus atâtea sacrificii, nu au adunat atâtea achizițiuni oneroase în clădiri costisitoare numai pentru ambițiunea de a poseda opere de artă spre usagiul particular al diletanților și al curioșilor.

Sper, asemenea, că veți considera că eu însu-mi nu vin să vă cer lucruri deșarte și anevae de adus la bun capăt.

Nu cer tentative gigantice ca palatul de Sydenham, unde sunt acumulate cu o profuziune extraordinară mii de documente; dar totuși să arătăm, D-lor, că avem dor de instrucțiunea generală, de educațiunea nației noastre, începând a înființa așezăminte de adevărată și spornică cultură economică.

Nimic din ce vă propun nu e în deafară ne nevoile actuale de dezvoltare ale poporului nostru; nimic nu e dificil de împlinit cu o încordare serioasă a voinței noastre, a energiilor noastre.

Trăim într'un timp unde procedurile fabricațiunii și ale execuțiunei nu mai sunt particulare cutărui sau cutărui popor. Tote națiunile de o potrivă, simultaneu, pot ajuta la progres. Apropiate prin căi ferate, puse în contact permanent în mii de moduri, ele tind să parvină la o producțiune uniformă, mai cu sêma grație mașinelor care se substituiesc pe o cale așa de largă mânei omului. Originalitatea nativă se șterge; egalitatea e în natura lucrurilor, aparținând exclusiv ordinii materiale.

Numai în ordinea producțiunilor unde spiritul și are partea sa, unde sentimentul artei intervine până la un punct ôre-care, se pôte spera să se mențină inegalități, diferențe glorioase și lucrative pentru cei cari știu să lupte, să concureze, să tindă la preponderanță.

D-lor, fac apel la patriotismul D-vastră tutulor ca să bine-voiți a primi propunerea ce avem onôre a vă face. Ea nu interesază politica cutărui sau cutărui partid,—politica care sterilizează atâtea bune dispoși-

unî, — ca interesază toate partidele, interesază țera, care ne-a trimis fără distincțiune aci ca să ne ocupăm de grabnica soluțiune a organizării forțelor ei vitale.

Să lăsăm dar, D-lor, un moment certurilor noastre de partid la o parte. Să rechemăm din fundul inimei noastre simțul nostru de buni Români, cari voesc să-și facă datoria și nu se tem a-și o face. Să nu închidem o carte atât de folositoare artiștilor, artizanilor, lucrătorilor români, ci să permitem să crească și să se desvolte aptitudinile, vocațiunile tinerilor generațiuni, care pot da mai târziu cu mîile cetățeni folositori, onorecă și bogăția țerei noastre. (Aplause prelungite).

Invățămîntul desemnului.

(Sedința de la 13 Iunie, 1891.)

Domnilor,

Nimic, pôte, nu a fost mai rău organizat la noi în țără de cât școlile de arte și meserii. S'au cheltuit de Stat și de județe milioane, pôte zecimi de milioane, și aceste școli nu au dat aproape nici un rezultat.

Știi cu toții ce devin elevii cari ies din școlile de meserii : unii se fac funcționari, adică se duc să sporască numărul deja înspăimîntător al proletarilor condeiului ; alții, mașiniști pe la proprietari sau arendași de moșii, morari, în ver-o comună rurală ; puțini din ei trec în atelierele de ferărie, de tâmplărie sau altele ca să-și completeze învățămîntul, ce au început a dobândi ; puțini, iar, se stabilesc ca meseriași.

Pentru ce se petrec ast-fel lucrurile în țera noastră, D-lor? Pentru că toți întemeietorii acestor școli nu au hotărât bine scopul ce urmăreau ; pentru că nu au știut să alcătuiască un program în raport cu ceea ce voiau să facă.

D-lor, școlile de arte și meserii pot să fie de două feluri. În unele, se pot forma contra-maeștrii, și aceștia sunt, ca să zic așa, sub-oficerii armatei industriei ; în altele se pot forma numai lucrătorii : aceștia sunt soldații. Ei nu trebuie și nu pot să aibă aceeași instrucțiune ca sub-oficerii, ci o altă instrucțiune.

Despre această din urmă idee mă voi ocupa la vreme, de îndată ce ocazia se va prezenta.

Astăzi, însă, țin să spun că pentru școlile în cari se cere să se formeze contra-maeștrii, șefii de ateliere, — cum e cea de față, — programul ar trebui cu totul refăcut.

Și, în prima linie, un loc de căpetenie ar trebui să 'l ocupe învățământul desenului.

Nu e posibilă nici o pretențiune serioasă la dezvoltarea economică, industrială și, prin urmare, și comercială, fără răspîndirea cât de mare a învățământului desenului.

Cunoșterea desenului e indispensabilă, în prima linie, în adevăr, pictorilor, desenătorilor, gravurilor și tutulor ornamentiştilor, cari crează modeluri sau fac lucruri de decorație pentru diferite ramuri ale industriei; dar tot atât de trebuincioasă este lucrătorilor cari se îndeltnicesc cu lemnul, ori piatra, pentru cei cari se ocupă cu ceramica, ori sticlăria, pentru cei cari lucrează fonta, pentru orfevrîi, pentru bijutieri; asemenea e de folos tutulor acelor cari se ocupă de industriile care intră în clădirea locuințelor noastre și a mobilelor: zidari și iposari, tîmplari, lăcătuși, tapițeri, etc.

D-lor, este o țără în Europa care a ajuns, dupe mărturisirea însăși a presei franceze, ca să 'și creeze comerțul exterior cel mai important din toate Statele europene proporționat cu populațiunea sa. Această țară este Elveția.

Dar cum a ajuns Elveția să aibă un comerț atât de prosper? Devenind mai înainte de toate o țără industrială prin eselență.

În adevăr, D-lor, Elveția e eminentemente industrială.

Elveția n'are cărbuni, n'are bumbac, n'are fer, n'are mătase, și cu toate acestea Elveția confecționează mașini, între altele mașini de țesut admirabile, pe care le vinde chiar în Anglittera; țese bumbac, țese mătase și face chiar, în această privință, concurență fabricelor de la Crefeld și de la Lyon.

Dacă, însă, Elveția a isbutit să fie o țără atât pe înaintată în industrie, e că a căutat să-și facă serios o industrie; și în mare parte aceea o datorește împrăștierei învățământului desenului. Sunt oameni eminenti, ca Fischbach, directorul școlei de la St. Gall, cari au tratat chestinnea importanței studiului desenului în mod magistral. În Elveția, la 1874, s'a simțit lipsuri în învățământul desenului și s'a făcut, atunci, ca un fel de anchetă, un studiu comparativ între Elveția și alte țări sub acest raport.

Iată ce zice, între altele, D. Charles Menn în acest studiu: «În domeniul artelor și industriilor care țin de ele trebuie să rumim pe Francesi în fruntea națiunilor; superioritatea lor este atât de evidentă în cât nu putem să punem alte popore în paralel cu ei în această privință . . . Am indicat sumele fabuloase ce aceste industrii aduc Franței. Acest succes extraordinar Francesii 'l datorese buelor lor școli de desen și bogatelor colecțiuni ale capitalei, colecțiuni accesibile chiar lucrătorilor. . . Fie-care oraș de ore-care importanță posedă foarte bune școli de desen, în care profesori experimentați arată desenul de

decor și modelagiul și în care sunt adunate cele mai bune modeluri în ce se pot găsi.»

Cu toate acestea, Franția era și ea distanțată acum câțiva ani; dar, mulțumită ministrului Bardoux, s'a făcut enorme reforme în această privință. Azi, nu numai toate liceele și colegiile în orașele mari au profesori experimentați de desen, dar, în orașele mai mici, în sate chiar, sunt școli profesionale, școli pentru ucenici, școli de desen elementar.

În Germania, învățământul desenului a produs minuni; și se poate cu drept cuvânt susține că și lui în parte i se datorește puternica mișcare a industriei de care au avut a se îngriji Francesii pe la 1885—86.

În Germania, acum 20 ani, un inginer civil, D. Jessen, fundă cu cheltuială sa, la Hamburg, o școală specială ca să experimenteze o nouă metodă de desen elementar.

Dupe doi ani, față cu numărul considerabil al elevilor, orașul uă în sarcina sa școlă, căreia îi votă un buget de 70,000 mărci.

La 1875, numărul crescând al elevilor a făcut ca Hamburgul să elădească un magnific edificiu, căruia i se anexă muzeele de arte industriale; în prima linie, însă, acest edificiu, era destinat școlilor de desen elementar și industrial dupe metoda d-lui Jessen. Astăzi, școlă numără aproape 3,009 elevi.

În 1881, municipalitatea din Berlin chiamă pe d. Jessen și 'l pune în capul școlilor din Berlin pentru a experimenta metoda sa, și se votează un buget de 40,000 mărci, căruia 'i mai adaogă și statul o subvenție de 18,000 mărci. Actualmente, D. Jessen e în capul a 14 asemenea școli. Școli de felul acesta s'au fundat apoi la Idelsheim, la Danzig și atât municipalitățile, camerilă de comerț, cât și asociațiunile industriale reclamă înființarea lor în tot imperiul.

D-lor, cestiunea ce 'mă am permis să schitez în treacăt e o cestiune de cea mai mare însemnătate chiar în țările mai înaintate în cultură, cu atât mai mult ar trebui să fie înțelășă în țările în formațiune ca a noastră, care tind la o dezvoltare armonică a tuturor forțelor, care caută să-și înjghebeze evoluțiunea lor economică și socială pe o cale largă și științifică. Când Bismark a ținut să fie ministru de comerț al Germaniei, — și a rămas la acest departament până la 1886 — el a voit să potă organiza o nouă victorie țării sale și pe tărâmul economic, dupe cum 'i dedese o victorie pe câmpul de război.

D. Ilariu Isvoranu, e azi, Bismark al României. (Ilaritate). Dar nu e destul aceasta; nu e destul ca un ministru să troneze într'un minister, care, cu drept cuvânt s'a numit ministerul vieții însă-și a unei țări; el trebuie să și organizeze ceva. Trebuie asemenea să bine-voiască să răspundă alt-fel de cât prin tăcere sau în mod dilatoriu ori evasiv și cu totul nepotrivit cu o discuțiune în Parlament, dupe cum a făcut

D-sa ierî. Ar fi, în adevăr, de dorit ca D. ministru să bine-voiască, când se aduce în discuție câte o chestiune importantă, chiar dacă ea nu e foarte răspândită prin publicitate, să permită ca discuțiunea să aibă loc între D-sa și membrii minorității; să ne spună părerea D-séle, căci unui ministru nu i e ertat să nu aibă părere asupra chestiilor de organizare ale ministerului său. Pentru acesta nu e nevoie să fie bătătorit cu viața biblicului Matusalem—cum țice D-sa:—o preparație prealabilă și ore-care bună-voință par a fi de ajuns.

E de dorit ca D-sa să aibă în tot-d-auna condescendență către noi acestia mici membri ai minorității, să se cobore de pe muntele Tabor, unde nouă ne pare rău să l lăsăm liniștiți, și de ore-ce D-sa s'a recunoscut *un grand esprit*, să și aducă aminte că spiritele mari, numai atunci sunt în adevăr mari, când știu să se plece și să asculte și de alții.

Eu, azi, propun un amendament pentru a se înființa la cea mai importantă școală de arte și meserii din țară, la București, învățământul do-seminului așa cum comportă o școală de meserii bine organizată, și cer crearea unui cadru de desemn din nou.

Revenind încă asupra acestei chestiuni, am mai adăugat:

Dominilor,

Iau din nou cuvântul pentru a pune un amendament la acest capitol, tot privitor la învățământul do-seminului.

D-lor, e cu atât mai completă mirarea noastră când ved în neîntăburată atitudine D-lui ministru la propozițiile ce i se fac de a organiza serios ministerul său, cu cât vedem pe, de altă parte, totă impaci-ența ce pare a avea de a ajunge la acest rezultat prin budget. Iată ce zice D-sa privitor la școala din București de care avurăm a ne ocupa: «Prin acest chip, — prin organizarea ce voesce a-i da,—școala va fi pusă în pozițiune de a face față penă și comadelor celor mai grele, așa ca să nu mai avem necesitate de a ne adresa străinătății.» Iar în privința școlei de la Iași, pentru care am onore a propune acest amendament, D. ministru ne spune că voesce ca «ea să devină pentru populațiunile romănesci din partea de sus a țerei aceea ce trebuie să fie, adică propagătorea artelor, a meseriilor și a luminei industriale pentru copii Ro-mânilor, căror străinii, meseriași și industriași străini le dau un rășboiu de mörte.»

Vedeți, D-lor, meseriași străini, industriași străini ne fac un rășboiu de mörte. D. Haniu Isvoranu declară, *ore rotundo*, și cu mâna largă că primșce rășboiul și că în curând va trage din tecă o mare spadă

ca să minicească pe acești vrășmași (ilaritate); dar de o cam-dată, la buget, voesce să'i lase în pace.

D. Președinte : Ați terminat, D-le Romanescu.

D. N. Romanescu : Tăcerea D-lui ministru este pecetluită prin graba D-lui președinte (ilaritate).

Nu am terminat, D-le președinte. D-lor, fiind-că D. ministru pare a afecționa zicalele puțin cam familiare 'mă permit să 'i reamintesc că nu să pôte face jurnări fără ouă, și nici industrii fără industriași, nici industriași fără școli de desen.

D-lor, dați-mi voe să mai insist asupra acestei chestiuni, citându-vă un pasagio dintr'un publicist foarte competent în materie, D. Ch. Laboulaye, care învederează câte folose a tras Anglia din răspândirea învățământului desenului.

Iată ce zice acest publicist :

»Mijlocul cel mare de acțiune ce spiritul practic al Englezilor a găsit ca să dea produselor industriei lor,—din punctul de vedere al gustului,—calitățile care 'i lipseau, a fost de a organiza, pe o scară foarte întinsă, învățământul desenului.

»Astă-zi,—în 1886—80.000 copii urmează cursuri de desen sub înalta direcțiune a promotorilor abili ai acestei mari măsuri. Nu se pôte sta la îndoială că în câțivi ani gustul general al națiunei engleze nu va fi modificat într'un chip fericit, rezultat care se pôte deja considera ca obținut prin singurul fapt că s'a provocat rivalitatea în nația engleză pentru aceste chestiuni, că i s'a deșteptat atențiunea pentru un asemenea subiect. Dar mai mult încă : un învățământ așa de întins trebuie neapărat să facă să nască vocațiuni, să reveleze naturile privilegiate ale căror facultăți ar fi rămas, fără aceasta, îngropate în lucrări de o ordine inferioară. Ast-fel, în Franția, într'o țară vestită prin însușirile sale puțin musicale, s'a scos la iveală artiștiști distinși, mulțumită unui Conservatoriu.»

Eu știu că nici esemplul Franței, nici al Germaniei, nici al Angliei nu pot mișca pe D. ministru al domeniilor. D-sa are pôte alte țări de imitat.

Mă fac, totuși, dator. D-lor, de vă arăta cum s'a organizat alte țări pe cale economică, cu speranța că într'o zi, în curând pôte, cele ce spun vor putea fi de folos aceloră cari se vor ocupa cu serioșitate de organizarea țării noastre.

Sănătatea Publică

Deja în anul 1885, cerusem sporirea numărului ambulanțelor rurale de pe atunci — desființate mai târziu de către guvernele conservatoare, fără să se poată ști cum și de ce, — și înființarea de spitale anumite pentru sifilitici, al căror număr tot mai mare constituie o adevărată primejdie.

Cu prilejiul discuției bugetului ministerului de interne, am cerut, în sesiunea extraordinară din 1891, să se înființeze cel puțin un asemenea spital acolo unde consiliul superior va crede mai de cuviință. Guvernul conservator, totuși, a găsit nemerit a face să cadă această propunere, de și caracterul ei era învederat de un folos obștesc netăgăduit.

Sedința de la 6 Iunie 1891).

Domnilor Deputați,

Ved cât de mare este impaciența unei părți a Camerei de a vota cu repezițiune bugetele și mă grăbesc a declara că nu iau cuvântul ca să lungesc discuțiunea, să fac obstrucționism, nici să propun lucruri anevoe de realizat cu ocaziunea bugetului. Mă mărginesc a pune o simplă întrebare D-lui ministru de interne și a face o propunere lesne de împlinit și care, cred, ar merita să fie grabnic realizată.

Există o lege sociologică, aproape o axiomă, că, în lupta pentru existență, națiunile relativ sterile înfinesc, la urma urmelor, prin a fi învinse.

În această luptă, națiunea noastră este de o c'am dată în condițiuni defavorabile. Pe multe locuri, în țera noastră, populațiunea nu crește; pe alocurea, descrește chiar, adică moralitatea întrece natalitatea.

Dăunăzi, D. Aslan ne semnală foarte nemerit primejdia mare ce necontenit ne amenință prin invadarea țerei noastre de către o rasă, care pare că ține a dovedi că nu poate fi asimilabilă, că e numai cotropitoare.

Camerile trecute au luat măsuri contra invasiunii Evreilor; noi vom lua alte măsuri încă și mai serioase, și mai eficace, sper. Dar toate, D-lor, vor fi aprôpe zadarnice dacă nu ne vom îngriji grabnic să punem națiunea noastră, prin mijlocele ce ne indică știința, în toate condițiunile ca populațiunea română să sporască, să fie din ce în ce mai densă: căci de și vom închide frontariile noastre Evreilor, populațiunea noastră foarte rară, — d'abia suntem 34, cel mult 33 la kilometru pătrat, — foarte răspândită pe o întindere mare, va fi lesne și insensibil penetrată de populațiunile mai dese, mai compacte ale vecinilor noștri.

Faptul răsăririi populațiunei unei țări față cu o populațiune vecină mai numerosă e de natură a îngriji, în tot momentul, mult pe omii seriosi de Stat, mai cu seamă în perioada delicată de evoluțiune a formării unei națiuni tinere, cum este a noastră.

Și acest fapt a preocupat, adesea și pe popoarele mari. Așa, bunăoară, acum câțiva ani, în 1881, un distins publicist francez, D. Raoul Ffery, publica o remarcabilă lucrare asupra aceste chestii, intitulând lucrarea sa *Le péril national*, pericolul național.

În adevăr, D-lor, ce se poate face când sunt în prezență populațiunile a două țări vecine, una mai rară, cea-altă mai densă? Se poate face un adevărat fenomen de endosmoză, adică populațiunea mai densă străbate, pătrunde populațiunea cea mai rară. Ast-fel, la noi, popoarele vecine se infiltrează în proporțiuni enorme în poporul nostru.

Priviți numai orașele noastre de la frontarii, și credeți că vă veți convinge cu toții.

Ei bine, D-lor, ce este de făcut ca să stăvilem răul, spre a opri acțiunea distructoare a naționalității noastre, spre a corege descreșterea sau puțină creștere a populațiunei române, în orașe mai cu seamă, unde ea pare a se menține?

Ne întorcem toți privirile spre sate, spre populațiunea rurală, și repetăm că pericolul nu e încă așa de mare, de ôroșe ca e aci ca se umple golurile ivite în orașe.

Da, dar dacă populațiunea rurală e mai prolifică de cât cea urbană, progenitura ei e, ôre, mai traînică?

Din nenorocire, nu.

Scim în de ajuns că, pe lângă o hrană nechibzuită, insuficientă, nepotrivită cu munca ce produc locuitorii de la sate, pe lângă o locuință mai în tot-a'-a-una insalubră, se adaugă și faptul că progenitura lor nu este pusă în condițiuni de a fi traînică, de a dăruia.

Și de aceea, d-lor, cu ocaziunea înființării a câtorva spitale rurale noi în țară, sper că consiliul superior sanitar, va chibzui să ceară să se

înființeze unul în fie care plasă. — Vin și întreb pe D-nu ministru de interne: Luat'a d-sa măsuri, iutău, ca fie care spital să fie înzestrat cu cite o farmacie cât de complectă; al doilea, ca pe lângă fie care spital să fie una sau mai multe moșe plătite de stat, care să învețe pe sătence cum s'îngrijească de tineri copii?

În fine, d-lor, mai am o propunere de făcut. Rog Camera să binevoiască a o primi.

Dlor, știm cu toții că una din cauzele care împiedecă populațiunea noastră rurală de a spori mai mult este boia îngrozitoare ce a început pe alocurea mai cu seamă a o rōde, *le mal terrible*, sifilisa, în fine, ca s'o numim cu numele ei. Ea rărește rîndurile generațiunilor actuale și lovește generațiunile viitoare, mai cu osebie în comunele situate de a lungul Dunării și în apropiere de porturi. Unul din vehiculele de transmisie cele mai mari este armata, sunt soldații liberați cari se întorc la căminurile lor. Mî aduc aminte cum, acum cîțiva ani d-l Gr. Cozadini spunea că într'o comună unde e proprietatea d-săle, un soldat, întorcîndu-se acasă și mîncînd în prima zi cu 14 membrii ai familiei săle, îi a îmbolnăvit pe toți. Ar fi de dorit, o zic în treacăt, ca d-nu ministru de interne să intervină pe lângă d-nu ministru de resbel să iē strășnice măsuri ca nici un soldat să nu fie liberat din armată fără să i se dea un certificat, constatînd starea sănătăței săle, certificat care ar fi dator să-l înființeze primarului comunei de îndată ce ar sosi la locul lui.

În fine, cred că e indispensabil, e urgent, fiind date progresele ce face răul să se înființeze, de o cam dată, un spital rural pentru sifilitici acolo unde onor Consiliul superior sanitar va crede mai nemerit, ca sătenii să se deprindă a se căuta dupe mijlocele găsîte de știință.

Vedeți, D-lor: cred că nu pot fi bînuît că fac reclamă electorală. — Nu cer acest spital pentru Dol-jiu.

Adineaura am auzit pe d-l Enacovici să ceara un spital pentru Pelagroși în judeciul Botoșani; de și ved că mai la vale, în budget, la art. 72, li se dă Botoșanilor o subvenție destul de frumoasă, iar la art. 73 se preved, pentru Băcău și Neamțu, alte subvenții pentru bolnavii de pelagră. — Pe mine mē preocupă sănătatea publică de o potrivă pentru ori-ce parte a țerei; și, de aceea, las la înțelepciunea Consiliului superior să fiesceze unde e mai urgent să se așeze acel spital.

Am, dar, onōrea a vē presenta următorul amendament:

»Să se înființeze un spital rural pentru sifilitici unde Consiliul sanitar superior va crede de cuviință.»

Cestiuni Economice

Tariful drepturilor de vamă e de abia pus în aplicare de câte-va luni, și deja meseriașii și industriașii noștri resimt loviturile ce li-s'aun adus printr'a această culpabilă lucrare a Camerilor.

Astă-zi, câte-va luni numai după aplicarea acestei inconsciente și nedestoinice lucrări a deferitelor guverne conservatoare ce s'aun succedat, funestele ei consecințe sunt greu simțite deja de industriașii noștri.

Cu vremea, rezultatele dezaastroasei opere a guvernanților, cari aun cărmuit țara de trei ani incoace, ar fi și mai deplorabile, dacă le-ar fi dat conservatorilor, ori sub ce numiri s'ar ascunde, să cu-leagă tristul fruct al culpabilei lor complezente către streinii și al abandonării intereselor economice ale țerei.

Liberalii cari se aflaun în Parlament, aun apărât cu înverșunare, în tot timpul desbaterilor, interesele economice ce erau legate de lucrarea ce guvernul a impus camerilor. Adesea ori, am avut onoarea să susțin, în numele tuturor colegilor mei liberali, diferite propuneri de îndreptare la lucrare precipitată și neromânească a guvernului.

Cestiunile de care m'am ocupat, cu ocazia tarifului autonom, sunt următoarele.

Industria peilor fabricate

(Sedința de la 18 Iunie, 1891.)

Domnilor,

În raportul prezentat în numele comitetului delegaților asupra tarifului general, D. raportor Djuvara, voind să ne arate spiritul care a călăuzit comisiunile și pe comitet în alcătuirea tarifului, ne spune că «dacă protecțiunea vamală poate, într'o anumită măsură, să sprijine produc-

linnea unei țări această protecțiune, împinsă prea departe, face producțiunea să adormă la adăpostul unor beneficii nelegitime și a unei siguranțe naturburată, înțelenind'o astfel încetul cu încetul în amorțirea rutinei, ferită de boldul tot-d'a-una necesar al unei concurențe bine echilibrată.» Și D-sa revine încă asupra acestei idei, căutând să pună pe producătorii români sub un fel de tutelă ca să îi împedice de a se «aventură în încercări zadarnice,» repetând neconținut că nu voesce să acorde câștiguri ilegitime omienilor nepricepuți, cărî s'ar ocupa de industrie, și că preocuparea constantă a D-sale e de a protege înaintea de toate agricultura și meseriașii; și, ast-fel, o sciți, o mare parte a raportului D-sale e consacrată acestor considerațiuni.

Azi, aș voi să pun, D-lor, de acord pe D. raportor cu cele ce a zis: e vorba, aci, și de agricultură și de meseriași.

În primul articol din categorie XIV, vîd o scădere însemnată, iar le așezarea taxelor o neproporționalitate și o lipsă de logică care în adevăr surprinde și pe care n'am fost cel d'întăiu a o semna. Onor. DD. Fleva și Palladi au arătat cum pe de o parte pieile tăbăcite se proteg într'o măsură ôre-care, dar, când se transformă în materie fabricată, taxa devine derisorie, cum e cazul cu hamurile.

La art. 229 citesc :

«Piei de bivoli, de boi, de viței, de ôie, etc., toate acestea crude, sărate sau uscate», taxate cu 3 la sută. În 1886, am stăruit ca la acest articol să fie o taxă mai însemnată, pentru ca, ast-fel, să avem o întrebuințare directă a materiilor noastre prime, împiedicând intrarea la noi a acestui produs. Pôte să mi se obiecteze ca nu avem în cantități suficiente, în toți anî, vite mari de bună calitate; că, de exemplu, la tăbăcăriia Statului de la Bucovet, au fost anî când Statul a crezut necesar să se introducă mai multe piei din America.

Afară că acesta nu este probat, dar, dacă s'ar înlesni intrarea pieilor străine ast-fel în țară, nu s'ar lovi comerțul aceloră carî vînd aceste piei spre a fi tăbăcite ?

E de datoria noastră să încuragiăm, cu această ocaziune, industria și agricultura și să le punem în condițiune de a fi strâns legate între ele și de a se secunda una pe alta.

De aceea, D-lor, cer la pieile crude, uscate sau sărate, o urcare de 5 lei la suta de kilograme la intrare.

Vin la art. 230 privitor la pieile tăbăcite de vite mari.

E inutil să mai spun că această industrie prosperă, azi, din nou la noi în țară și ar fi să repet ceea ce s'a zis. E sciut că tăbăcării noștri au atîta dibăcie în arta lor, în cât produsele lor se pot pune fără sfială alături cu produsele tăbăcarilor din orî-ce parte a Europei. Ei fac onóre industriei române. Însă ei pretind, cu drept cuvînt, să fie sincer și serios încurajați. Eu cred că ei merită negreșit acesta.

Cer, prin urmare, la acest articol, un spor până la 140 lei la sută de kilograme.

Din contră, la pieile tăbăcite de vite mici, nu fiind-că tăbăcarii noștri nu ar putea, dar fiind-că adesea materia netăbăcită nu se găsește în condițiunile cuvenite în țară, eu aș voi o protecțiune moderată, adică să protegiăm și pe fabricanți și pe meseriași.

D. G. D. Vernescu, ministru de finance: Cât propuneți?

D. N. Romanescu: Văd în tarif 100 lei; propun 125.

D. G. D. Vernescu, ministru de finance: Comitetul delegaților a admis 120.

D. D. Romanescu: Atunci, retrag amendamentul meu.

La pieile de la art. 232, sunt unele piei ca pielea de ied «glacé», alt-fel zisă și piele de mănuse, care s'ar putea face și la noi în țară, de ore-ce se face, azi, destul de bine în Ungaria. Sunt altele, însă, ca pielea de căprioară zisă «Castor», pielea de vițel «glacé» ori cu lac, velinul, pergamentul, care nu cred că s'ar putea face de o cam dată cel puțin la noi în țară. Aceste industrii delicate nu au reușit, în adevăr, pe deplin de cât în Franția și în unele localități din regiunea Rinului, în Germania. Există esemplu de trei fabrici din Austria, care voind să facă «chevreau», nu numai că nu au izbutit să concureze pe Francezi, dar au fost nevoite să închidă. Sunt unele piei, precum «le cuir écrasé» care se fac d'abia de câțiva ani în Franția, care sunt specialități franceze și pentru care perfecțiunea ar fi anevoe de egalat de ori-ce națiune. Cer pentru aceste articole o dare numai fiscală.

D. G. D. Vernescu, ministru de finance: Apoi aceasta nu sunt protejiate; au numai taxă fiscală de 8 la sută.

D. N. Romanescu: La art. 234, hamuri, șele și accesoriile lor, cer o taxă protectoare serioasă.

D. Al. Djuvara: Cât cereți D-vastră la art. 234?

D. N. Romanescu: Cer 300% de kgr.

În secțiunea treia, din care fac parte, s'a și primit un spor de 200 lei, și stăruiesc cu tot dinadinsul să dovedim că urmărim în adevăr o idee, adică, că dăm în realitate încurajarea și fabricanților și meseriașilor.

D. Al. Djuvara: Noi am înduoit taxa de 80, și am propus 160.

D. N. P. Romanescu: Eu văd foarte bine ce este, D-lor. Ca să aveți aerul de a protegia ceva, urcați taxele la materiile prime, chiar la acelea cari nu le produce țara, — cum buniură, va fi la bumbacuri; — afirmați neconținut și cu țările, ca să curmați obiecțiunile, că vă ocupați înainte de toate de meseriași; suiți taxele din ce erau în nenorocitul tarif convențional cu Austria, și când taxele, ast-fel urcate, taxele pretinse protectoare nu dau de cât 15 la sută, 13 la sută, când strănși cu ușa, când prinși asupra inconsecinței D-văstre sistematizată, noi v'o semna-

Iăm, noi protestăm, atunci D-văstre, imperturbabili, urmați a ne zice : dar și cu 15 la sută, cu 13 la sută, cum e în cazul de față, tot se protegiază industria română.

Aci, însă, la obiectele confecționate din piei tăbăcite, lucrul prea e sbierător.

Eu văd bine, d-le raportor, că sunteți călăuzit tot de ideile care le aveți și la 1886, când cu ocazia votării legii pentru încurajarea industriei naționale ziceți că măsurile ce se luau erau nise mijloace artificiale, factice ca să se creeze o industrie imposibilă de creat la noi în țară, că industria noastră era un copil anemic, pe care căutam să'l galvanizăm ; că singurul rezultat obținut va fi de a vedea pe industriașii români dând asalt pe spinarea bugetului.

D. Al. Djuvara : A și început deja.

D. N. Romanescu : Mențineți, va să zică, cele zise la 1886 ? Atunci, nu mai pretindeți a ne amăgi cu afirmările d-văstră că voiți, în lucrarea de față, să țineți seamă de adevăratele nevoi, de adevăratele interese ale țerei noastre.

D-văstră, liberalul schimbist de la 1886, spuneți-vă franc și lămurit părerile d-văstră în privința organizării economice a acestei țări, dacă păreri aveți, mai franc și mai lămurit de cât ați făcut-o în raportul d-văstră în care rămâne enigme nedeslegate, — pe care pôte le ați deslega atunci singur, — ideii ca cele coprinse în faimăsa d-văstră următoare frasă :

«Potrivit reînnoirii de favoare excepțională, care a reînviat atât de puternic doctrina intervenirii din ce în ce mai accentuată a puterii sociale în lupta pentru existență, earul Statului, din ce în ce mai impunător și mai încărcat, simte nevoie din zi în zi să lărgescă cercul rôtelor sale cari strivesc în mersul lor pe suprafațe tot mai întinse.» Pôte că dacă ați primi discuția francamente, am avea mai de grabă tălcul cuvintelor D-văstră, pôte că ne-am explica mai lesne cum elasticitatea *sui generis* a osiilor carului de care ne vorbiți permite câte o dată ca rôtele să fie așa depărtate în cât să se strecore pe sub ele toate binefacerile protectoare făgăduite, iar, pe de alta, tot acesiă elasticitate face ca să se apropie așa de mult în cât să strivescă mai apăsător pe suprafața noastră.

mai puțin întinse (claritate), adică să calce tot mai greu toate micile noastre industrii născunde, cum e cu cele de care vorbim. D-lor, aci lucrul e exorbitant. Cum voiți, D-lor, să ziceți că protegiați industria tăbăcăriei, când obiectele confecționate ar fi impuse, la intrare, mai estin de cât peiele nelucrate ? Ce întrebare ar mai găsi tabaciștii noștri a pieilor ce lucrăză, când toți fabricanții străini ar putea aduce obiectele de piele confecționate mai lesne chiar de cât peiele tăbăcite ? Nu vedeți că ar fi să dați o primă de import fabricanților străini și să leviți grozav și pe tăbăcari, și pe curețari, și pe cismari, și alții cari se servesc de pieile răbăcite ? Vă rog, dar, D-lor să facem dreptate industriașilor noștri, iar nu să ajutăm interesele industriașilor altor țări.

Pentru toate obiectele cuprinse la art. 235 și 236 propun o taxă de 3000 lei, afară de curelele de transmisiune, care nu se fac încă la noi, care sunt foarte trebuțoare și industriașilor și agricultorilor, și pentru care cer numai 80. La aceste articole sunt obiecte care se fac foarte bine deja la noi în țară. Este în București cutare, ori cutare magazin în care se vinde zilnic cufere, gîmăntane etc., ca producțiune din Franța ori din Anglîteră, și care în realitate sunt fabricate de fabricanți din țară și lăsate în deposit în magazinele din centrul orașului.

La art. 240, la art. 241, încălțăminte de diferite feluri, aceeași nelogică, aceeași neconcordanță în așezarea taxelor, aceeași nedreptate care s'a arătat la art. 231 s'a ivit din nou iarăși.

Eu am depus amendamente, cerînd menținerea taxei la 600 pentru încălțăminte, în care să intre și opincile.

Aveți necontent pe buze cuvîntul de meseriași; de ei voiți să vă ocupați, pretindeți D-văstre, de interesele lor. Dar, D-lor, e cine-va care să nu știe că aci e vorba de mii și mii de meseriași, răspîndiți în toată România, și a căror dibăcie e în deobște recunoscută chiar și afară din țară? Cum înțelegeți a vă ocupa de sorta lor, făcînd aceea ce voiți să faceți azi? Cum, D-lor, cu o taxă de 12 la sută asupra valorii tot mai susțineți că îi ocrotiți? Pentru ce de o dată din taxa de 600 lei la sută de kilograme, ce există în tarifa generală de la 1886, ați scăzut la 400 lei taxa? Nu vedeți că această scădere de 200 lei la 100 kgr. ar fi sdruncinarea industriei cîsmăriei la noi? Nu e evident că acesta ar permite din nou fabricanților celor mari din unele țări vecine, ca Austro-Ungaria, să acopere piețele noastre cu produsele lor? Duoă sute de lei la o sută de kilograme în mai puțin! dar acesta e enorm! Mai cu sîmă cînd seim că industria cîsmăriei e în mîna unor mici capitaliști cum sunt meseriașii noștri, cari trebuie să plătescă *comptant* mai în tot-d'auna și să desfacă inte ca să pîlă cîștiga, pe cîtă vreme fabricanții din străinătate, capitaliștii mari, mulțumită scăderii d-văstră, pot să trimită mărfurile lor comisionarilor din țară și să aștepte lesne șese luni pentru ele pînă să se desfacă.

D-lor, cred că d. raportor Djuvara nu va stărui să zică că protegiați ceva; de o dată la o sută kgr. șterge cu atîta ușurință 200 lei, din 600 cari erau în tariful actual.

D. Ministru de Finance : Are 80.

D. N. Romanescu : Acesta dupe tariful convențional. Dar ce are a face tariful convențional. Nu pretindeți, D-le ministru, că acordați protecțiunea D-văstră aceloră cari o merită? Apoi, nu e cazul aci? Se vede că ați uitat. Se vede că facem un tarif care să fie d'a dreptul o convenție pentru Austria, și care să o dăm d'a dreptul ei și altor țări; și pentru ca lucrul să fie împlinit, d. raportor, a pus de acord tariful de azi cu taxele convenționale de odinioară.

D-lor, din 600 lei se scad dar 200.

D. ministru de finance ; Nici o dată nu s'a aplicat o asemenea taxă.

D. N. Romanescu : Ei, D-lor, nu este nimic mai anevoe, de cât să convingi pe acela care absolut nu voesce să se convingă. D. ministru de finance, la discuțiunea generală, ne spunea că voesce cu totă inima să ne asculte, să primească luminile tuturor în actul ce avem de făcut, cel mai mare, cel mai important pentru interesele țerei; și cu toate acestea, acum, 'l vedeți, d-lor, D-sa voesce să votăm *tambour battant* acest tarif și fără să ne permită ca amendamentele ce prepun să fie liniștit și bine desbătute.

Ast-fel fiind lucrurile, D-lor, cred că asupra articolului de față am zis destul, când e vorba, grație intervenției d-lui ministru, să nu vă pot convinge, când e știut că nu veți eși din cele ce zice d-sa, ori D. raportor.

Mi fac totu-și datoria la acest capitol, prezentând amendamentele mele asupra art. 243, piei cu blană, de oie, argășite, art. 243 și 244. Cer unificarea acestor articole și o taxă mai protectoare : 1000 lei la 100 kilogr.

În adevăr, D-lor, dacă se găsește bine a se protegia această industrie a blănăriei, precum pare a rezulta din taxa de 800 lei pentru obiectele de la art. 245, lucrări de blană, ori-ce fel, combinate cu alte materii, lucrute sau croite, apoi ce înseamnă scăderea la 360 lei pentru obiectele de la art. 251, lucrări pe blană necombinate cu alte materii ? Nu e destul de învederat că, cu o așa taxa scădută, o mulțime de obiecte, cum sunt căciulile necăptușite, ar intra în această stare în țară, și acei cari se ocupă cu confecționarea căciulilor, și cari sunt foarte numeroși, precum și blănari noștri, deja atât de încercați, ar fi din nou greu loviți în industriile lor.

Stăruiese în amendamentele ce am depus.

Industriile Textile⁽¹⁾.

Domnilor,

Când este vorba de a ajuta munca națională, eu cred că totul trebuie să se bazeze pe natura lucrărilor, pe lecțiile istoriei, pe trebuințele pământului în care nația își dezvoltă activitatea sa.

Eu cred că și guvernul și Camera au datoria să urmeze națiunea în toate fluctuațiunile ei, în toate nevoile ei, să se înmădăie, să evolueze, să o ajute în mișcările ei, în toate aspirațiunile ei.

(1). Am avut fericita ocazie d'a vedea unele din amendamentele mele, privitoare la aceste industrii, admise de Cameră.

Tôte națiunile din Europa vor trăi multă vreme în concurență industrială și comercială. Acêsta e fatal, neînlăturabil. De vom ține să trăim și noi prin noi înșine, vrând nevrând, pregătiți, nepregătiți, vom fi târâți în acest vârtej al concurenței între nații.

Noi pretindem că, în stadiul în care a ajuns, azi, poporul nostru, în vârstea în care se găsește el în viața lui de civilizațiune, la finele acestui veac, ni se impune, ca o înaltă cestiune de apărare a naționalității noastre, să sporim cât de neîntârziat forțele lui de producțiune, mai cu sêmă când știm că are aptitudini pentru muncă, când o reclamă neconținut de atâta timp.

Da, d-lor, aci este înainte de tôte o cestiune de apărare națională, aci trebuie să ne aducem aminte neconținut de legile filosofului engles: *«Struggle for life, selection.»*

Dacă nu ne vom desvolta grabnic forțele noastre de avuție, de producțiune, vom fi înghițiți de vecinii noștri dintr'o parte sau dintr'alta, cari se desvoltă mai repede, mult mai temeinic de cât noi pe tărâmul economic.

D-lor, eu cred, însă, cu o adâncă convicție, că suntem în stare de a lupta cu succes, de a trăi, de a căpăta pe deplin independența noastră economică, de a face să se bucure națiunea de tôte bogățiile ei naturale, de a ne desvolta în mod armonic, definitiv.

Materiile prime, unele le avem îndestulătoare, abundente, care nu cer de cât să fie utilizate; altele, ni le putem procura lesne, luând exemplul după popoarele mici care ne-au precedat în calea civilizației.

Brațe avem asemenea în deajuns. E neîntemeiată și cu totul copilărească obiecțiunea, învinuirea ce ni se face că vom să susragem brațele agriculturii. Consultați statisticele publicate în Franția; veți vedea că d'abia vr'o douăzeci și câți-va locuitori la sută sunt ocupați cu industria, și aceasta unde? În Franția, țera în care se produc tôte industriile. Prin urmare, înțelegeți în ce proporție ar fi ocupați locuitorii României, la noi, unde nu vom să facem de cât unele industrii. Brațe sunt și rămân inactive, nu numai la țera, iarna, dar în suburbiile orașelor, pe unde omenii în ore-cari timpuri, n'au nici ce mânca, în suburbiile mai cu sêmă ale orașelor mari ca Iași, Galați, Brăila, Ploesci, Craiova, Bucuresci. Întreceți-vă privirile în jurul D-văstre: vedeți câte forțe neîntrebuințate sunt numai în Bucuresci. Întrebați la ministerul de resbel câte femei veneau, bunióră, să cêră de lucru pentru armată acum 7 sau 8 ani. Vi se va răspunde: ni i o sută. Întrebați câte se presintă azi. Sunt sigur că peste o mie, și cred că li se refuză lucru. Asemenea vedeți la banca națională, la regia tutunurilor, sutimi de cereri adresate de femei, solicitând câte un loc.

Brațe avem, fiți liniștiți, suficiente pentru industriile ce putem face

mai cu sêmă astăzi când pe zi ce merge, brațele sunt înlocuite într'un mod extraordinar cu mașinele.

Dar avem tot de o dată și ore-care preparațiune tradițională în popor, ore-care dispozițiuni fericite pentru unele industrii, cum e mai cu sêmă pentru industriile care ne ocupă acum, pentru țesături.

În privința îndeltniciei osebite a femeii române de a țese, de a face chiar lucrări din cele mai fine, cum sunt acele stoffe de mătase, produse ale unei industrii casnice, care au figurat cu onoare la expozițiile din Paris și Viena, iată ce zice distinsul nostru economist, D. Aurelian : «Toți aceia cari au studiat particulara aptitudine ce au femeile române în general, iar țerancele în particular, pentru arta țesutului, sunt convinguți că în nici o țară din Europa nu se află popor mai bine înzestrat ca al nostru pentru industria filaturei și a țesutului; și cu toate acestea trec anii și mai stăm tot unde ne aflăm la începutul veacului adică fără să posedăm nici o industrie textilă. Alături cu noi, sunt popore mai puțin înzestrate, mai înapoiate în gradul de cultură și totuși fabricază stoffe nu numai de bumbac și ață, dar și de mătase amestecată cu fir. Și noi așteptăm minunile promise de partizanii libertății comerțului.»

Să înlăturăm, d-lor, un moment cestiunea protecționismului și a libertății comerțului și să punem cestiunea ast-fel : Putem, da să nu, proclama că Românii au dreptul ca munca lor să fie din ce în ce mai ocrotită pe pământul lor?

Și aci, d-lor, în punctul unde am ajuns cu lucrarea noastră, de și am nesocotit adesea până acum adevăratele necesități ale muncitorilor români, să ne întrebăm : nu e o ocazie nemerită ca să favorizăm aptitudinile Românilor pentru industria țesutului, să punem în activitate forțe pierdute în zadar și să scăpăm din mâna producătorilor străini zecimi de milioane, care anual le iau Românilor și care ar putea rămâne între noi.

D-lor, principalele materii cu care se poate țese sau împleti și obține obiectele prevăzute aci sunt : inul și cânepa, bumbacul, lâna, mătasea.

Cânepa o întrebuițăm deja cu succes, de și în prea mici cantități, la frângerii. Inul, însă, cu tot îndemnul ce s'a făcut țăranilor noștri de a-l cultiva pe întinderi mai mari, țăranii nu l mai cultivă de cât pe alocurea, în mod sporadic. Și e lesne de explicat. Ei nu mai au nevoie atâta ca în trecut de in, și această materie l ar costa mai scump de cât o altă materie trebuitoare pentru a face pânza care l îmbracă. Femeia țăranului nu se mai coboră în argea pentru a țese firele de în torse de ea și produse de solul țerei. Ea e nevoită, vara, — din cauza extensiunii culturai, de câțiva ani, — să însoțescă pe bărbatul ei la toate lucrările câmpului; l ajută a cultiva și a strânge dupe câmp diferite cereale ce cultivă; iar din prețul cerealelor și cumpără materia primă

pentru îmbrăcămintea ei, a bărbatului și a copiilor : bumbacul, firele tórse din bumbac.

Țerancele și femeile sêrace din orașe lucrăză țesături de bumbac, din cele prevăzute la art. 273, de veri-012.000.000, dacă socotim, dupe firele importante, din cari 10 milioane ne vin numai din Engli-tera, mai cu sêmă din casa Abraham Cromplon. Dar, cu tóte acestea, se mai importă anual țesături din cele trecute la art. 273, 274, 275, de mai bine de 50 milioane.

Intrebarea este dacă aceste produse, cari țin un loc însemnat în trebuințele noastre, le putem sau nu face la noi în țeră. Eu susțin că, în mare parte, le putem face. De și nu avem aci materia primă rezultând din plantele cultivate în țeră, de și nu avem torcători,—ceea ce necesită sume fôrte însemnate,—eu susțin că fiind dată estipătatea cu care ca-pitaliștii englezî oferă firele de bumbac, (sunt capitaliștii englezî cari se mulțumesc cu unu și jumătate în această industrie,) fiind dată îndemâ-narea constatată a femeii române, eu susțin că repede am putea inte-meia industria țesăturilor de bumbac. *Pentru acesta ar fi necesar ca resbóiele curente să fie răspândite în țeră, dar și firele tórse să nu fie supuse la taxe mari la intrare. Să presupunem că un capitalist ar în-ființa într'un oraș o țesătorie cu resbóie mecanice, cu o sută de resbóie, de exemplu. De o-dată ar putea spori producțiunea fără a spori cheltuelile de instalație. N'ar avea de cât să așeze resbóie la femei din suburbii, să se dea firele cântărite, și acesta le-ar înapoia cantitatea de fire încredin-țate, transformate în pânze țesute.*

D-lor, eu pun mare temeî pe viitorul țesăturilor de bumbac la noi și nu sunt singur a gândi ast-fel : sunt spirite fôrte observătore, fôrte luminate care împărtășesc această idee.

Nu tot așa a'și putea dice în privința țesăturilor de mătasă. Fără a fi cu desăvârșire sceptic în această privință, socotesc că nu ne putem gândi azi la această industrie mare, la această industrie de lux. Pentru mătasă, cestiunea e complexă, delicată ; eu o vîd, pôte, sub un punct de vedere osebit, pe care'l cred inutil a'l expune acum.

De acea nu insist, și ajung la cestia lănurilor.

D-lor, ori-ce s'ar dice și s'ar serie, eu mă îndoesc — chiar în urma afirmărilor D-lui Freytag, care a făcut un studiu special acum câți-va ani asupra cestiei — mă înduoiesc, zic, să vîd veri-o dată lână țigac egalând lăna merinos. Pôte acesta va avea loc peste 50—60 ani și încă astă-zî, lănurile noastre le putem utiliza numai pentru postavuri de calitate a doua și de calitate a treia. Pentru postavurile fine de calitate a întîi, pentru postavurile mai cu sêmă pe cari Francezii le chiamă *des draps lisses*, lănurile cu totul superióre ce se întrebuintăză sunt lănurile din Australia și America de Sud, care se vînd la Anvers, până la 4 fr. și 50 b. și chiar 5 fr-

kgr., preț mai mare de cât chiar al mătasei, care dupe cotele bursei din Zürich, se negociază acolo câte o dată în 3 și 3 lei și 50. Noi importăm fire de lână văpsită, nu fire răsucite, ci fire zise *laines fleches*. Aceste lănuiri le importăm în mare parte din Germania, unde print'o bizarerie a concurenței comerciale ele se vând sub numele de *laines Zephyre-Ternaux*, superioare chiar lănuirilor de același soi, pe cari Francezii le vând sub numele de *laines de Berlin*. Ele sunt trebuincioase pentru tapițerie, trebuincioase mai cu seamă pentru împletituri.

Pentru ce, atunci onorabilele comisiuni și comitetul delegaților au pus o taxă de 12 la sută asupra valorii, când aci nu se cuvine să se pună de cât o dare fizică? D-lor au socotit 100 kgr. 1.500 lei și au pus 420 lei, așa că D. raportor va susține că nu s'a înscris de cât o taxă de 8 la sută.

Dar această evaluare este falsă, cu desăvârșire falsă. Nu cred să fie nimeni în comisiune, și nici chiar D. Raportor să ignoreze într'atât prețul lucrurilor și să susțină serios, până într'un sfârșit, că un kilogram de lână, din cea mai fină fie, costă 15 lei în țera noastră. Acest preț nu a fost, nu este și nu poate să fie.

Duceți-vă la ori-care din vânzătorii *en gros* dupe piața Bucureștilor și vă va fi imposibil să găsiți kilogramul de lână, dintre acelea de care vă vorbiți chiar, mai sus de 10 franci. Lâna «Zephyre-Ternaux» costă 5 mărci loco la Berlin, asupra cărora mai adăogându-se cheltuielile de transport, de asigurare, de vamă, beneficiul de la 5 sută pentru comerciant, 3 la sută pentru riscurile inerente ori-cărei întreprinderi, se majorază prețul până la 30 sau 40 la sută, ast-fel că tot putem cumpăra lână pentru împletituri, și lâna cea mai bună, cel mult până la 10 lei kilogramul.

D-lor, eu cer o scădere la firele de lână necesarii pentru împletituri, adică să fie numai 80 lei la 100 kilograme, căci numai atunci vom avea în realitate în tarifa 8 la sută asupra valorii. Cer această scădere fiind-că sunt conșis că, în privința împletiturilor, am putea să ajungem grabnic la o stare de lucruri foarte înfloritoare. Dacă sciind că se importă, azi, pentru 8.000.000 lei împletituri de bumbac, și tot atât pentru împletituri de lână, iar că muncitorii noștri sunt în stare—, precum au început deja,—să dispuie aceste industrii străinilor, producând ei pentru milioane, și, totuși, n'am voi să încurajăm eforturile acestor muncitori, apoi vă mărturisesc că am fi, D-lor, în adevăr culpabili.

D-lor, eu nu cred că a fost unul singur din membrii comisiunii,—al căror nume nici până acum nu'l cunoștem: e o comisiune anonimă pentru noi,— unul singur, zic, care să fi avut grije sau ocazie să se ocupe de chestia atât de frumoasă a împletiturilor.

De și de câte ori v'am vorbit de diferite industrii, pe care îndelung le am studiat, nu am găsit de cuviință să vă dau detalii tehnice,

lesne de expus, dar fastidiose, p^ote și inutile, când se discută tariful ca la noi, în fuga mare; de și nu 'mⁱ a placut să 'mⁱ aduc mie însumi laude, totu-și, mă v^ed silit să v^e spun că industria împletiturilor este astă-zî răspândită nu numai în București, Galați și alte centruri, dar mai, cu s^emă în Craiova, unde mașinele de împletit sunt introduse până ș în unele sc^oli menagere, organizate dupe un program ce am întocmit.

Din t^ote industriile, industria împletiturilor este o industrie domestică prin eselență; cu timpul, e f^orte probabil, ea va înceta de a mai fi o industrie de speculă, pentru a deveni o industrie pur domestică; și d-v^ostră sciți ce preț să pune în alte ț^eri pe dezvoltarea industriilor casnice, a atelierelor familiare. Căci ceea ce e remarcabil în această industrie este: întâi, că nu necesită capitaluri mari; al doilea, că forța a-burului, saū alta, nu p^ote juca nici un rol. La împletit, fiind adesea nevoie de a scădea sau de a mări r^endurile ochetilor carⁱ form^eză trama obiectului lucrat, forța motrice, în loc de a ajuta pe lucrător 'l stînjinește, 'l înecă, ast-fel că în t^ote ateliere mai mari, unde a fost încercată, a fost de îndată abandonată.

A răsp^undi această industrie a împletiturilor cu ajutorul unor mici mașini, care costă de la 150 până la 200 lei, este o ad^ec^er^erată binefacere pentru populațiunea săracă din înt^ergă țara noastră.

Și aci zăce, D-lor, înainte de t^ote o c^estiune socială de cea mai mare importanță.

G^andiți-v^e roș serios, D-tor, la ac^esta.

G^andiți-v^e cum trăesc femeile sărace în suburbiile orașelor n^ostre. Când m^ore mai cu s^emă șeful familiei, și femeia, împ^ocărată de copii, rămâne de o dată fără subsistență, ce devine ea? Neav^end cum să câștige viața ei și a copiilor, mai în tot d^auna se dă șorțamente în conduitei, sau trăesc o viață miserabilă. Distrug^endu-se pe ea prin privațiunⁱ și depravațiⁱ, se distruge în acela-și timp împrejurⁱ și familia ei, pe care nu scie cum s^o scape din miserie, și ț^era perde mereu brațe și intelligențe numeroșe.

Iată, d-lor, un mare rău și care se p^ote micșora în parte printr'o înțeleaptă chibzuință a noastră, prin adoptarea de m^essuri sănăt^ose, de câte ori ocazia ni se presintă.

Astă-zî Elveția, introducând în atelierele de împletit mașina americanului Lamb, perfecționată pe rând la Chemnitz, la Couvet, în cantonul Neuchâtel, la Schaffhausen, Elveția a ajuns să concureze tricoteria englesă, împletiturile englese, chiar pe piața Parisului, precum singur am putu^o constata. Pentru ce nu am imita și noi pe acest mic stat din Occident, mai ales când avem la noi un factor important în producțiunile de care vorbim, timpul, orele de muncă nesocotite, neprețuite, și care ar fi la început mai puțin retribuite de cât în alte ț^eri?

Putem face mult, d-lor, pe calea economică. Popóarele nouí beneficianză de o dată de toate descoperirile sciinței și se pot desvolta fórté repede. Dar pentru aceasta trebuie să ne organizăm.

Mai de câte ori am vorbit, bag de sémă că am tot adus în discuție cele ce s'a petrecut în Elveția. Acésta o fac, nu fiind-că, Elveția 'mí e, în adevér, mai cunoscută și mai simpatică de cât cele l'alte țări străine, dar fiind-că 'mí pare că exemplul ei e particularmente instructiv pentru noi.

Cu risicul de a mă repeta, 'mí permit de a vă reaminti ce v'am mai zis. Iată o mică țară acoperită de stânci, cu pământuri improdusive, care pare, la prima vedere, unui observator superficial, fórté nenorocită, fórté serăcăciósă, și făcută cel mult ca să trăiască dupe urma străinilor, pe cari îi atrage frumuseța lacurilor și munților ei. Elveția nu are grân ca să-și hrănească locuitorii, (numai noi îi vindem de mai multe millióne); nu are fier, nu are mătase, nu are bumbac, nu are lână chiar în de ajuns; într'un cuvént ea nu are nici materiile prime nici combustibilul, lucruri indispensabile orí-cărei țări care vrea să creeze și să facă să înflorească industriile; ea nu are porturi în care să 'i vină, cu puține cheltueli, materiile de care are nevoie, și, prin urmare, nu are nici un mijloc ca să trimită cu înlesnire, fără mari spese celor alte popóre, produsele fabricate de ea. El bine, tot această mică țără, care ar fi putut fórté ușor să rămână tributara țărilor mari, a isbutit, — mai cu sémă de verí-o patru-zeci de ani, — nu numai să se emancipeze, să se scape de orí-ce dependență economică apăsătoare, dar încă să stea alături cu cele mai mari puteri și să lupte cu ele, cu un succes din ce în ce mai mare, pe piețele Europei, pe piețele Americii, în lumea întregă.

Oferind neconținut exemplul Elveției, țin să semnalez două lucruri care fac prosperitatea ei, superioritatea ei economică.

Intéiu, organizațiunea ei admirabilă, care pregătesce, care plămădesce, ca să zic așa, spiritul cetățenilor pentru o viață laboriósă, seriósă, bine echilibrată.

Acésta atárnă de la noi, legiuitorii țării să o dăm țerei noastre,

Al doilea, e activitatea clasei rurale. Precum s'a obssrvat această clasă și numai această clasă a dat elementele necesare pentru eclosiunea, pentru nascerea industriei elvețiene: nicăieri nu a fost, la început, mai patriarhală, mai de-a dreptul derivată din agricultură, mai legată cu musca câmpului.

Acésta activitate este lesne de găsit în clasa noastră rurală; aptitudinile ei pentru industrie sunt lesne de dezvoltat.

Terminând, 'mí permit să vă pun sub ochii câte-va mici eșantioane de țesături de diferite feluri, adunate la țără și în suburbiile orașelor,

și în care veți putea admira nu numai siguranța și exactitatea în execuțiune, dar încă gustul în alegerea culorilor, eleganța în dispozițiunea desenului.

Mi place să cred, d-lor, că comitetul delegaților și D-vastră veți aprecia că suntem în fața unei însemnate cestiuni economice și sociale, și, de aceea vă rog să bine-voiți ca materiile prime necesare industriilor menționate la art. 257, 273, 274, 275 să aibă numai o taxă fiscală, iar produsele lor din aceste articole, pe care le putem face, și, deci, trebuie să le facem, să fie impuse, cu o dare mai mare, cum am cerut prin amendamentele ce am avut onoare a depune.

Industria amidonului

(Amendament propus în Sedința de la 17 Iunie, 1891.)

Domnilor,

Am cerut cuvântul să dezvolt amendamentul meu, care tinde a se menține taxa de 40 lei la sută de kilograme scrobélă albă (amidon).

Acest articol era taxat cu 3,40 sub imperiul convențiunei cu Austro-Ungaria. De aceea între 1876 și 1886, cât a durat convențiunea, Austro-Ungaria a fost importătoare foarte însemnată de scrobélă în România.

Iată sumele importului în 1884, sub imperiul convențiunei:

Total kilograme -	337.000,	din care
Austro-Ungaria	37.000	
Belgia	93.000	
Anglia	177.000	

Expirând convențiunea cu Austria, acest produs, prin tariful autonom, s'a impus cu 40 lei suta de kilograme, și cu toate acestea, chiar sub acest regim iată importățiunea din 1889:

Total kilograme	412.000
Belgia	229.000
Anglia	119.000
Austria	32.000

Când, dar, cu 40 lei suta de kilograme importățiunea n'a scăzut, ci din contra s'a mărit, de ce ați scăzut taxa la 30 la sută? Cred că această scădere cu 10 lei la suta de kilograme este o lovire ce s'a aduce industriei scrobelei la noi în țară. Cer, dar, ca măsură protectoare, ca aces-

¹⁾ Acest Amendament a fost votat de Cameră.

produs, care interesează și pe agricultor și pe industriaș, să fie impus cu 40 la sută, pentru a împiedica ast-fel, pe cât se poate, importatiunea lui. Acum când acest produs a început să se fabrice și la noi în țară și când are să lupte cu multe dificultăți față cu industria străină, taxa ce o cer nu este nici de cun exagerată.

D-lor, cuvântul de exagerat privitor la taxe va reveni adese-ori, sunt sigur, în debaterile acestui tarif. Vom fi acușați neconținut, noi aceștia cari susținem că trebuie să avem cât de neîntârziat unele industrii în țară, vom fi acușați că propunem taxe exagerate. Să lăsăm aceste acușări, căci ele nu însemnează nimic. Nu e cuvânt mai elastic de cât cuvântul de exagerat, aplicat la taxe. Și nimic mai simplu atunci pentru guvern, de câte ori voiesce ca majoritatea să respingă propozițiile, de cât să afirme că sunt exagerate. Unde începe exagerația în materie de taxe protectoare și cari sunt adevărat protectoare fără să fie exagerate? D-lor, această temere de a protegia în mod exagerat, o manifestă și guvernul de la 1875; căci, lucru bizar, acei cari susțineau convențiunea cu Austria, ei se credeu protectori într-o măsură oarecare, și iată ce ziceau:

«Este adevărat că sistemul liberului schimb are mulți partizani în doctrină, și că cele mai multe State l-au adoptat. Mai adăugăm că sub punctul de vedere științific și chiar practic, recunoștem și noi că acest sistem este cel mai rațional și că viitorul este al său. Dar până să ajungem și noi Românii acel viitor, trebuie să preparăm prezentul; trebuie adică să începem a avea o industrie națională... Un guvern lesne poate deveni partisan al aplicării sistemului liberului schimb dupe ce, prin sistemul protecționist, și-a creat o industrie națională. În limite dar cuvințioase și fără a exagera aplicarea sistemului protecționist, care ar deveni în asemenea cas o sarcină prea grea pentru consumator, am căutat, prin convențiunea de față, a proteja prin taxe mari la importatiune, industria noastră născându-se sau a se naște.»

Iată, cu ce frumoase declarații de neexagerare de taxe, se acoperea convenția cu Austro-Ungaria, și cu toate acestea la acea epocă lăsați făina și făinoasele alimentare a intra liber în țară.

Asemenea s'a întâmplat și cu pieile tăbăcite, de și legiuitorii de la 1875 credeau că le ocrotesc cu taxe foarte protectoare. Știți în ce a stat protecțiunea? Tăbăcăriile au fost aproape ruinate.

D-lor, vă rog să vă gândiți că industria pentru care vă cer o mică protecțiune este o industrie în strânse legături cu agricultura, o industrie firească în țară la noi, unde materia primă se găsește la îndemână și foarte abundentă, și care în același timp e indicată a lua mare dezvoltare. Vă rog dar să mențineți cel puțin taxa prevăzută în tariful autonom actual.

Sunt atâtea fabrici în activitate și cari pot deveni prospere, în cât a vota aceste taxe, ar fi a le ucide chiar din pruncia lor.

Industria Zaharului

(Amendament propus în ședința de la 17 Iunie, 1891.

Domnilor,

Nimic nu se pare mai ciudat, de cât modul cum ne servim în discuția de față, de cuvintele de protecționism și de liber-schimbism; nimic, asemenea, mai curios de meditat, de cât chipul cum D. raportor al legii expune aceste idei, și apoi cum de îndată înțelege a le pune în aplicare, lată ce ne dăce D. raportor: «În mijlocul unei lupte pentru traiul atât de încordată ca aceea pe care sfârșitul vîecului nostru o desfășoră, chitămarea capitalurilor la beneficii însemnate și sigure, ar putea avea o înrîurire fatală asupra progresului general. Pe de o parte, într'adevăr, acele capitulari ar fi distrase de la întrebuintarea firăscă unde erau folosite și productive fără nici o intervenire a Statului; iar, pe de altă parte, ori unde acele capitaluri ar merge să creeze întreprinderi artificiale și factice, ele ar slăbi sau omorî alături, alte întreprinderi naturale ce prosperau.»

D-lor, s'a tot repetat aici cuvîntul de industrie artificială; nu este nici o industrie artificială; e vorba de mijloacele cu care trebuie să încuragăm industriile existente și de modul cum s'ar desvolta ele, natural ori artificial. În cazul de față, unde este vorba de încuragiarea industriei zaharului, sunt de părere că ar trebui să avem ore-care nedomerire: nu putem sci până la ce punct, azi, cultura sfeclei e sigură la noi în țără.

Eu aș voi, D-lor, aici să pun de acord pe D. raportor cu D-sa însuși. Cu toate ce ne-a declarat în raport, aici D-sa e ultra-protecționist chiar când e vorba de una din industriile, care nu s'ar desvolta tocmăi în mod sigur. D-sa susține la zahar o taxa de 33 lei la 100 de kilo, socotind zaharul 100 lei 100 de kilograme. Apoi zahărul nu e 100 lei. La Marsilia, este 48 lei; cu cheltuelile de transport, cu vama, el atinge 80 lei. Ast-fel, vedeți, cu evaluarea greșită, ce protecțiune se acordă.

În teză generală eu cred că pot înflori la noi în țără toate industriile unde materia primă e la îndemână, sigură, abondentă. Dar aci stă însăși cestiunea. Scim, ore, pentru toate industriile, unde vom avea lesne și repede materia primă și unde nu? În privința zahărului, fără să zic că sunt contra acestei industrii, nu de lux, dar mare, eu nu cutesc să dic că are viitor la noi în țără.

Și nu sunt singur de această părere, D-lor. Iată ce zicea, la 1882, D. A. Xenopol, în *Studiile sale economice*: «O industrie pentru care s'a făcut încercări de aclimatare în țera noastră, este aceea a zaharului. A-

ceasta s'a făcut sub scutul protecțiunii vamale încuviințată de Austria în schimb pentru nenumărate jertfe făcute de noi. Tarifui vamal la importul acestui fabricat fiind de 22 la sută, el are un caracter protecționist și deci ar putea, îndepărtând concurența străină, să dea avânt fabricărei indigene. Lucru îndestul de neașteptat: această măsură protegitore n'a ajutat întru nimic la dezvoltarea industriei zaharului în România. Fabricile înființate la Săscut și la Chitila lăncezează și au cerut de curând ajutorul guvernului pentru a putea susține șubreda lor existență, și aceasta le-a încuviințat-o, poate într-o măsură prea darnică pentru puterile țerei.»

Nu înțeleg acum, D-lor, fiind date cele ce vă reamintii citând pe D. Xenopol; fiind dat ceea ce D. raportor singur recunoște, că adică «importul zaharului în țară e enorm și producțiunea cantitativă față cu trebuințele consumațiunii e prea mică,» cum D-sa, care e contra mișcărilor artificiale de dezvoltare a industriilor, exprimă dorința, chiar în acest raport, ca D. ministru să transforme taxa vamală într-o primă de producțiune. Primele, D-lor, în privința industriei mari, puteți vedea ce rezultat au dat într-o țară vecină, Rusia, care a avut acum câțiva ani cea mare, asemănare cu România actuală, și unde s'a căutat cu orice preț să se forțeze această industrie a zaharului.

D. Tikhomirov, în lucrarea sa *La Russie politique et sociale*, ne spune «că s'au cheltuit până acum, pentru unele industrii mari, miliarde, fără nici un rezultat. Ca să se încurajeze industria zaharului, în 1885, Rusia a promis fabricanților o primă de o rublă pentru fie-care pud și înapoierea drepturilor de regie. Cu toate acestea, industria zaharului rămâne bolnăvicioasă, și nu numai nu se risică pe târgurile streine, dar încă nu e bine stabilită nici pe piețele rusești.»

D-lor, v'am arătat ceea ce au scris economiștii noștri la 1882 în privința fabricațiunii zaharului la noi; vă arătăm ceea ce s'a petrecut în Rusia, unde Statul a cheltuit sume enorme în zadar; permiteți-mi să vă citez dintr'un studiu făcut, cam *a vol d'oiseau* de D. Laveleye asupra țerei noastre, dar totuși interesant, ca tot ce produce acest bărbat eminent: «s'a încercat în România cultura sfecelei, zaharinei, și o vastă fabrică a fost stabilită la Chitila, în pragul Bucureștilor, cu capitalurile proprietarului, prințul Bibescu, și a casei Cail, care a dat utiliagiul. O a doua fabrică s'a înființat la Săscut. S'a putut fabrica zahar, dar fără să se dobândescă câștigurile așteptate. E de mirare, ôre, această, când prețul zaharului a scăzut pe jumătate din ceea ce se consideră ca un preț normal, când, pe toate locurile, fabricile se închid, ruinate de această eflinătate excesivă a prețului? Fabricațiunea zaharului, favorisată de fisc, întâlnește aici două pedice care neutralizează prosperitatea sa: seceta persistentă a verii, care împedică, adesea dezvoltarea sfeclor și scumpetea combustibilului.» Cred că venind

de la un economist atât de distins ca D. Laveleye, aparținând unei țări unde sfecla de zahăr se cultivă pe tot locul, unde industriile sunt așa de înaintate, aceste observațiuni și au valoarea lor.

Socotesce D. raportor că prin mijloace ca cele ce propune, ca primele de producțiune, se va schimba starea climatică a țării, va face să crească bine și în condițiuni priincioase sfecla mai cu seamă când n'avem nici irigațiuni ? Eu nu cred ; și vă vorbesc în cunoștință de cauză, căci am experimentat în timp de 8 ani cultura sfeclilor și nu m'a dat rezultate favorabile.

D-lor, eu gândesc că trebuie să fim protecționiști când este locul să fim protecționiști ; iar pentru unele industrii mari, dificile de menținut, să fim circumspecți, să nu ne grăbim. Cultura sfelei mă lasă în nedumerire și din alt punct de vedere. Afară de inconvenientele climatice, se cer multe brațe pentru a face, la timp, această cultură ; așa, la Sascul, mi s'a raportat că toamna trecută sfecele au rămas ne-strânse de pe câmp ; se mai cere ca această cultură să fie făcută în mod intensiv, adică pe mici spațieri, foarte bine lucrate, — la sfecla e principalul — și de mici, cultivatori, cari ar încongiura fabrica și ar munci neconținut și în condițiuni convenabile pentru ea ; pe acești din urmă cred că de o cam dată nu o să-i găsim în nici un punct al României.

Pentru toate acestea, D-lor, sunt de părere ca, pentru zahărul rafinat, s'nu cerem o taxă prea mare ; iar, fiind-că am putea rafina, pentru zahărul brut să nu ridicăm taxa la intrare, ci s'o scădem, precum am propus prin amendamentul meu. Măsura cred că ar fi folositoare : 1) nu ar împovăra bugetul ; 2) ar da o satisfacție activităților omienilor ; și 3) nu s'ar scumpi prețul zahărului : ar putea și cei săraci să-l aibă în prețuri scăzute.

S'a zis că sarea este zahărul poporului ; dar putem zice, azi, că și zahărul acum a început a fi întrebuințat și în cele mai sărace comune, și e tot atât de trebuitor, aproape, ca sarea.

Diferite propuneri privitoare la alte industrii.

Asemenea, am mai făcut, fie singur, fie cu alți colegi ai mei, diferite propozițiuni, pe care parte, le-am susținut, parte, am fost nevoit, — fiind date relele dispoziții ale Camerei, — să le enunț numai prin amendamente și din care principalele sunt cele privitoare la :

- a). Patiserie și industria ciocolatei.
- b). Vinuri medicinale ;
- c). Ape minerale naturale sau artificiale ;
- d). Parfumerie și alte industrii similare ;
- e). Condeie, creioane (cerând scădere la aceste articole, scădere care s'a și admis).

- f). Lupînări de sîu ;
- g). Ciment de ori ce fel și plăci de ciment pentru pardosit ;
- h). Sticlărie :
- i). Articole de tînichea și table de fer ;
- j). Trăsuri, etc.

Legea generală a tarifei drepturilor de vamă.

(Discours rostit în sedința de la 20 Iunie, 1891).

Domnilor,

În tot timpul cât a durat discuțiunea tarifului drepturilor de vamă, prezentat de guvern, am adus amendamente la această grăbită și greșită lucrare, noian de amendamente, cum s'a zis de unii, fiind-că am crezut de datoria noastră să arătăm că nu ne putem desinteresa de o lucrare care, cum am spus, o socotim hotărîtoare în mersul viitorului nostru economic.

Neam coborît la detalii, la amănunte, fiind-că nu puteam admite să se voteze acest tarif cum s'a cerut în secțiunii, «în bloc și pe principii;» și dacă aceste detalii au părut fastidioase unora, o regretăm pentru aceia și pentru țară. Noi am voit să dovedim că știm ce este de făcut și cum este de făcut în alcătuirea acestui tarif.

Nu am avut, însă, nici o iluziune: cunoșeam de înainte ce sortă era rezervată amendamentelor noastre.

Acum, cu toate eforturile noastre de a împedeca răul, tariful D-vostre e votat; acum va eși în plină lumină lucrarea D-vostre de desorganizare.

O dată, însă, tariful ast-fel expedit, sper că nu veți mai cuteza să aveți nici pe buze măcar cuvîntul de protecțiune: nu veți găsi nici un naiv să vă credă.

O știți și rîdeți deja, zicînd: «am trecut pasul.»

Dar ceea ce bine nu știți este exploziunea de nemulțumiri ce va izbucni a doua zi.

Încetați, D-lor, vă rog, de a mai spune că vă ocupați de sorta meseriașilor români, căci ați semănă cu acei cari, dupe ce terasază și ucid pe vrășmașul lor, îl mai lovesc și în față, și, surprinși asupra faptului, zic că venise să 'i dea ajutor.

D-vostre nu puteți ridica, nu puteți ajuta pe muncitorul român, nu; nu o puteți face,—vă o spun frane,—fiind-că nu credeți în vitalitatea poporului nostru; nu 'l socotiți în stare de a se apăra în noua

luptă în care e angajat, precum, la 1877, nu credeai în vitejia lui, în puterea lui de a 'și dobândi pe câmpul de război independența lui ca nație.

Acum, lăsați să ne invadeze străinii pe calea economică, căci ce alt faceți dacă dați piețele noastre pe mânele străinilor și pe noi ne lăsați desarmați față cu ei?

Comerciul, astăzi, a devenit un adevărat război, și războiul el însuși nu mai este decât un mijloc de expansiune a comerțului. Nu se mai bat, azi, popoarele pentru idei, pentru politică, pentru religione, ca înainte

Să fac războie, se caută cuceriri pentru a vinde, a doua zi, învingătorilor baluri de mărfa, pentru a le impune tratate de comerț.

Dar ceea ce se face de cuceritori în Asia și în Africa, D-văstră permiteți să se facă pe nesimțite față cu noi de aceia care nu 'i socotim ca vrășmașii noștri, dar contra cărora voim să intrăm în concurență economică. Ceea ce alții capătă prin sabie asupra celor învinși, D-văstră voiți să dați prin tarife vamale, prin desorganizarea țerei.

Ce vă face, d-lor, să gândiți că țera noastră e menită să fie tributară celor alte țări, că trebuie să trăiască tot în stare de colonie? Ce vă face să nesocotiți forțele acestei națiuni în prezent și în viitor, precum le-ați nesocotit în trecut?

Am auzit deunăzi, uimit, vorbind pe d. Iancovescu, unul din liderii partidului conservator și ziarist distins.

„Ce vătămare, zicea D-sa, ne-a adus convențiile? Ce mare rău s'a făcut țerei dacă s'a întârziat fabricarea unor luminări, a unor piei, a unor sticle? Cine a suferit din convențiunea din 1875.“

Cine a suferit, D-lor? Toți meseriașii noștri, cari au devenit servitori, câte odată, muncitori cu ziua.

Nu vă temeți că o să cădem în starea în care am fost dupe convențiunea cu Austro-Ungaria?

Ați voit, ôre, să relățați asupra D-văstră totă greaua responsabilitate a afirmărilor D-lui Carp, când, în plin Parlamentul țerei, D-sa spunea, la 1876: «că puțin 'l importă cine produce pentru țera D-sale, «că nu vrea să știe cine face făina, numai făina bună să mănânce; și alte lucruri mai grave, când susținea că Românii sunt incapabili de a munci și că trebuiesc înlocuiți cu un alt popor. Ați voit să nu 'i dați o desmințire când tot D-sa, acum câte-va zile, afirma că convențiunea de la 1875 «a fost primul pas al neatrănării noastre economice;» și ați urmat a dărui țerei tot o asemenea neatrănare, însușindu-vă opera D-lui Carp, făcută cu zăvoarele trase, și supunind votului Camerilor tariful de astăzi?

«D-lor, am fi putut totuși aci să nu uităm că adevăratul autor al

cestei lucrări primejdioase este D. Carp; că toate desideratele Austro-Ungariei, cunoscute unora, sunt acum realizate cu prisos; să nu uităm că atunci când tariful se lucra cu ușile închise, și înainte de a 'l cunosce noi, — noi reprezentanții țerei, — totă presa austriacă 'l cunoscea și se felicita de alcătuirea lui.

Și dacă s'ar aduce azi, d'inaintea D-vostre tabloul comerțului nostru cu alte state, ați vedea că s'a cerut scăderei tocmăi pentru acele industrii cu care Austro-Ungaria a inundat România de la 1875 până la 1876.

Noi, liberalii, când am făcut tariful general, am anexat la tariful tabelul lit. a unde se vedea nomenclatura industriilor care se puteau desvolta natural în România.

Intreb pe guvern: ce devin aceste industrii? Unde mai e cestiile de ele?

D-lor, s'a zis că tariful acesta va chema toate națiunile la convențiuni.

Eu cred că nu mai aveți nevoie de convențiuni; tariful d-vosttră e deja el însuși un tarif convențional, căci din ce este nu mai puteți lăsa nimic.

Noi liberalii, ne-am făcut datoria. Indată ce am văzut că pregătiți răul, am căutat să aducem remediu la acel rău; am venit cu amendamentele noastre studiate, serios concepute, pe care v'ați grăbit a le respinge, pe motiv că se deranjiază armonia tarifului. Ce armonie? Armonia între D. Djuvara și D. Carp?

Ați înăbușit toate dorințele noastre de a vă ajuta. Pare că aud încă, în comitetul delegaților, de câte ori venea o cestiune mai importantă, zicându-se: „nu avem timp să o studiem“. Ast-fel s'a făcut, d-lor, această nenorocită lucrare. N'ați avut timp de studiu, dar ați avut timp ca să ucideți comerțul peilor, tăbăcăriile, industria îmbrăcărilor, cismăria, confecțiunile, împletiturile, țesăturile și atâtea alte ramuri ale activității naționale.

Acum, încheiați-vă pe deplin opera D-vostre de distrugere.

Noi, în fața țerei, protestăm în contra actului ce 'l comiteți, ruinător pentru țară, sdruncinător pentru viitorul Românilor. (Aplause).

